

Institutionen för studier av samhällsutveckling och kultur – ISAK, LiU Norrköping

Skandal, sanning och skriverier

En fallstudie om journalisters etiska regler

Jenny Blomberg & Hanna Klausson

Kandidatuppsats från programmet Kultur, samhälle och mediegestaltning, vt 2012

Handledare: Per-Anders Forstorp

LINKÖPINGS UNIVERSITET

Linköpings universitet, LiU Norrköping, 601 74 NORRKÖPING

Linköpings universitet

ISAK-Institutionen för studier av samhällsutveckling och kultur

ISRN: LIU-ISAK/KSM-G -- 12/27 -- SE

Handledare: Per-Anders Forstorp

Nyckelord: Journalistik, skrivande, etik, fallstudie.

Abstract

This is an essay about journalism and the ethical norms of journalism. Four famous cases have been analyzed; Watergate, News of the World, Joy Rahman and Bill Clinton. When analyzing we used the theories of Denis McQuail and the ethical guidelines of the Swedish Journalist Association. We have also used the ideas of utilitarianism to analyze the chosen cases.

We aimed to analyze the roles of the journalists involved and found that the ethical norms are customizable to each and every case. In the Watergate-case the journalists act somewhat in contrast to the ethical guidelines but do so in order to favor the public, which makes it approvable. The journalists at News of the World engaged in hacking the telephones of different individuals in order to be first with news about them and their personal life. The public did not consider this acceptable. Joy Rahman was accused of murder and was sentenced to a lifetime penalty though he claimed to be innocent. A journalist found out about this and made a coverage range about his case. This aroused sympathy among the public, which in the end got him acquitted. Bill Clinton was accused of having a love affair with Monica Lewinsky. Media reported intensively about this. At first Clinton denied it, which made his political opponents (and the public) wonder what else he might be hiding. To summarize our conclusions: in some cases it is acceptable to discard the ethical guidelines in favor of the public interest but you need to be aware of the impact such a publication can have on someone's personal life.

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
2. Syfte och frågeställningar	3
2.1 Frågeställningar.....	4
3. Teori.....	5
3.1 Definition av etik.....	8
4. Metod.....	10
5. Pressetiska regler.....	13
5.1 Publicitetsregler	13
5.2 Yrkesregler	14
6. Tidigare forskning.....	15
7. Joy Rahman – Oskyldigt dömd för mord	17
7.1 Bakgrund	17
7.2 Analys.....	18
7.2.1 Inventering av etiska problem.....	18
7.2.2. Hur behandlas den personliga integriteten?.....	19
7.2.3 Hur löd reaktionerna från allmänheten och annan media?.....	20
7.2.4 Efterdyningar och resultat	21
8. News of the World – Olovlig avlyssning	22
8.1 Bakgrund	22
8.2 Analys.....	24
8.2.1 Inventering av etiska problem.....	24
8.2.2 Hur behandlas den personliga integriteten?.....	25
8.2.3 Hur löd reaktionerna från allmänheten och annan media?.....	25
8.2.4 Efterdyningar och resultat?	26
9. Bill Clinton – Granskning av en politikers privatliv.....	27
9.1 Bakgrund	27
9.2 Analys.....	29
9.2.1 Inventering av etiska problem.....	29
9.2.2 Hur behandlas den personliga integriteten?.....	29
9.2.3 Hur löd reaktionerna från allmänheten och annan media?.....	30
9.2.4 Efterdyningar och resultat?	31
10. Watergate – Den politiska skandalen	32
10.1 Bakgrund.....	32
10.2 Analys.....	34

10.2.1 Inventering av etiska problem.....	34
10.2.2 Hur behandlas den personliga integriteten?	35
10.2.3 Hur löd reaktionerna från allmänheten och annan media?	37
10.2.4 Efterdyningar och resultat?.....	38
11. Analys och diskussion.....	39
11.1 Inventering av etiska problem	39
11.2 Hur behandlas den personliga integriteten?	40
11.3 Hur löd reaktionerna från allmänheten och annan media?	41
11.4 Efterdyningar och resultat.....	41
11.5 Återkoppling till frågeställningar.....	42
12. Källförteckning	46

1. Inledning

“With great power comes great responsibility.”

- Stan Lee¹

Citatet ovan har använts ett otal gånger men refereras ofta till Stan Lee, en amerikansk serietecknare. Det kan dock även härledas till andra historiska personer som haft en egen variant av citatet. Bland annat ska Sokrates ha sagt “Rule worthy of might” och Jesus “To whom much has been given, much will be expected”, vilket påvisar att det i alla tider varit känt att med makt följer ett ansvar. Som journalist, eller reporter, besitter man enligt många en maktposition. Det är journalisten själv som avgör vad som skrivs samt hur det skrivs och denne får på så sätt vinkla händelsen enligt eget tycke. Skribenten kan därmed påverka allmänhetens bild av en särskild nyhetshändelse. Människors åsikter kan grundas i journalistens artikel och vinkling. Då man innehar denna makt är det viktigt att inte missbruka den och därigenom vilseleda människor, genom till exempel faktafel eller rena lögnar i sina artiklar.

Dagstidningen är ett av våra äldsta medier och att som journalist skriva i en sådan kan vara ett sätt att sprida ett budskap, förmedla en nyhet eller en åsikt till allmänheten. Trots att tidningarna idag möter konkurrens från andra medier på grund av modernisering och digitalisering, har de fortfarande en stor genomslagskraft i samhället. Tidningsjournalister har fortfarande utrymme att informera och påverka mediekonsumenterna genom att väcka diskussioner och skapa debatt. Journalistens ansvar i sitt arbete kan dock hamna i konflikt med andra intressen, såsom att skapa nyheter eller tjäna pengar.

Den här uppsatsen handlar om journalistik och skrivande, med utgångspunkt i yrkesrollens etik och de regler som finns att förhålla sig till. Denna yrkesetik är ett ämne som väcker stort intresse och är aktuellt för många människor, men som innebär olika saker utifrån olika perspektiv. Skribentens perspektiv i förhållande till läsarens kan många gånger skilja sig en hel del, till exempel när det gäller vad som rapporteras och hur det behandlas. Senare i uppsatsen kommer vi presentera vår definition av begreppet etik inom journalistiken. Inom detta stora ämne kommer vi att rikta in oss på hur etiken ser ut när det gäller offentlighet, profession och samhälle. Dessa ämnen har vi valt eftersom det är saker som

---

¹ Notable quotes, senast tillgång 2012-05-25, http://www.notable-quotes.com/1/lee_stan.html

ständigt är aktuella och diskuteras flitigt på många nivåer i samhället, som till exempel i de situationer när tidningar väljer att gå ut med namn och bild på personer som är misstänkta för brott. Vad som trycks i tidningarna berör en stor del av samhället och dess invånare, då människors tankar och åsikter påverkas av journalistisk text.

Med etik inom offentlighet menar vi hur tidningar agerar angående att visa upp personer med namn och bild i sina artiklar. När är detta okej och när borde det undvikas? Under Lewinskyskandalen blev både Clinton och Lewinsky uthängda i medierna angående sitt förhållande. Är det rätt att offentliggöra personer på ett sådant sätt? Finns det saker som inte bör rapporteras till allmänheten, på grund av dess privata natur? Detta är något som journalister och tidningar ständigt måste ta ställning till, och som kan variera från fall till fall.

När det gäller professionen journalistik behandlar vi yrkesetiken; vad finns det för etiska regler och riktlinjer inom yrket? Hur efterföljs de av journalisterna och tidningarna? Vad händer när dessa regler bryts, som till exempel när journalister från *News of the World* ägnade sig åt telefonavlyssningar, och vad får det för konsekvenser för tidning och läsare?

Angående journalistiken i förhållande till samhället vill vi diskutera hur detta påverkas av det journalistiska arbetet. Med detta menar vi journalistens påverkan av omgivningen, ett ämne som vi anser vara värt att undersöka närmare.

2. Syfte och frågeställningar

Då den journalistiska professionen allt som oftast anklagas för att tillämpa vaga etiska regler när det gäller sitt yrkesutövande tänkte vi undersöka om det verkligen förhåller sig på detta sätt. Dessa klagomål kan komma från både allmänhet och institutioner genom till exempel debattartiklar, kommentatorsfält och uttalanden, och de kan handla om allt från mediernas objektivitet och etik till hur de arbetar med fakta och sanning.

Genom att granska fyra uppmärksammade fall i vilka journalistens etiska regler kan diskuteras ska vi med denna uppsats visa på hur medier och journalister har agerat när det gäller etiska osäkerheter, och sedan koppla fallen till vår undersökning. Är det till exempel acceptabelt att använda sig av avlyssningsapparat eller att redogöra för offentliga personers privatliv? Journalisten har stort inflytande över de människor han/hon möter i sin yrkesroll, men kanske även över samhället och dess utformning. Vad gäller detta rör det sig kanske mest om ett slags växelverkan där journalisten och samhället och dess människor påverkar varandra medan en person (privat som offentlig) är mer utlämnad till journalisten och dennes ord.

Syftet med uppsatsen är att granska journalisters etiska regler, om det finns några sådana formulerade, och låta fallstudierna utgöra exempel på hur/om dessa regler verkligen tillämpas. Vi vill undersöka just detta ämne eftersom journalisters etik ständigt kritiseras och ifrågasätts – men är denna kritik verkligen välgrundad eller rör det sig enbart om anklagelser?

Uppsatsen kommer att vila på tre dimensioner och med grund i denna text är dessa således: etiska regler, profession (journalisten och dennes yrkesroll) samt samhället och dess invånares relation till journalistiken.

Vi har valt ut fyra fall som ett underlag till denna uppsats. Meningen med detta är att vi ska granska hur dessa fall skildrats i media och utifrån granskningen sedan diskutera denna frågeställning ”Hur samverkar etik – profession – samhället och hur påverkar dessa varandra?”. Detta är som sagt en stor fråga och vi räknar inte med att kunna ge ett heltäckande eller korrekt svar på den, men vi hoppas att genom våra övriga frågeställningar åtminstone kunna lägga en bra grund för vidare diskussion av detta intressanta ämne.

2.1 Frågeställningar

Vad gäller fallstudierna vill vi undersöka hur de olika fallen skildrats i media och av skribenterna. Främst vill vi undersöka journalistens roll i fallet.

- Vilka är de etiska riktlinjerna för en journalist? I vilka situationer (om någonsin) anses det vara relevant att frångå dessa etiska riktlinjer?
- Det finns en växelverkan mellan samhället och journalisten. Hur fungerar den utifrån de fall som granskas?

3. Teori

I sin bok *Medierna och moderniteten* skriver John B. Thompson att medierad kommunikation är ”ett kontextualiserat socialt fenomen”. Vidare menar han att denna kommunikation alltid omges av sociala sammanhang som i sin tur har inverkan på den medierade kommunikationen.² För att förenkla det hela skulle man kunna säga att samhället, med dess normer och värderingar, påverkar vad journalisterna skriver och därmed vad som så småningom går i tryck. Samtidigt, skriver Thompson, är kommunikationen för det mesta enkelriktad och skulle därför istället kunna refereras till som ett slags ”överföring” eller ”spridning” av diverse olika mediebudskap.³ Dock ska inte mottagarna av dessa budskap betraktas som passiva åskådare. Istället beskriver Thompson detta mottagande som ”en kvalificerad form av handling”, en krävandetolkningsprocess där mottagaren (eller uttolkaren) applicerar sina antaganden och förväntningar på det budskap som förmedlas. Det vill säga att mottagaren ifråga försöker att förvandla innehållet till sitt alldeles egna.⁴

Thompson skriver även om makt och hävdar då att den position en individ intar i ett fält eller en institution (exempelvis som anställd på en tidningsredaktion) är nära sammanbunden med dennes makt. Makt, enligt Thompson, är att kunna handla till förmån för sina egna syften och intressen. När man utövar makt använder man sig av de resurser som finns att tillgå och ju mer dominerande position du har inom en institution eller ett fält – desto fler resurser har du till ditt förfogande. Med många och större resurser kan du nå än högre mål än vad som är möjligt med mindre resurser.⁵ Thompson refererar till Michael Mann och skiljer mellan fyra huvudtyper av makt, nämligen; ”ekonomisk”, ”politisk”, ”symbolisk” och ”tvångsmakt”. Vad gäller journalistens makt talar man om den symboliska makten som uppstår genom produktion, överföring och mottagande av information och symboliskt innehåll (vad Bourdieu kallar ”kulturellt kapital”). Vidare skriver Thompson att symboliska handlingar kan framkalla reaktioner hos mottagarna och få dem att agera eller reagera på ett särskilt sätt. Detta är att inneha symbolisk makt och medieinstitutioner har just makt av denna sort.⁶

---

² Thompson, John B., *Medierna och moderniteten*, Daidalos, Göteborg, 2001, s. 28

³ Ibid., s. 38

⁴ Ibid., s. 57-59

⁵ Ibid., s. 22-23

⁶ Ibid., s. 27-28

Genom medierna får mottagarna tillgång till erfarenheter de annars inte skulle ha. Man skulle kunna säga att dess mottagare gör en medierad erfarenhet. Dock skiljer sig denna erfarenhet sig från den ”verkliga” erfarenheten bland annat genom att den görs i en helt annan kontext än i den vilken händelsen faktiskt inträffade.⁷ Thompson beskriver även en ”medierad världslighet” som ligger bortom våra personliga erfarenheter och skriver vidare att våra föreställningar om denna värld och vår plats här påverkas mer och mer av medierade symboliska former.⁸

Vidare kan vi konstatera att media påverkar samhället även om det för det mesta rör sig om ett slags ”överföring” eller ”spridning” av information. Dock ska påpekas att de rådande normerna i samhället påverkar journalisterna och därmed vad som skrivs i tidningarna. Mottagarna av medias budskap är inte passiva åskådare utan tolkar själva in vad de vill i det budskap som förmedlas. Thompson talar även om en så kallad ”medierad världslighet”, i vilken vi bland annat kan göra erfarenheter som vi annars inte skulle göra. Denna medierade världslighet kan naturligtvis även påverka vår uppfattning om ”den riktiga världen”. På detta sätt innehar medieinstitutionerna ett slags makt. En ”symbolisk” makt, enligt Thompson, som uppstår vid överföring av information och symboliskt innehåll då detta kan resultera i att mottagaren agerar eller reagerar på ett visst sätt. Denna syn på media kommer vi att utgå ifrån då vi genomför vår undersökning.

Vi har även valt att utgå från något som kallas normativa teorier, och av naturliga skäl de av dessa som är speciellt inriktade på media och samhälle. Termen normativ kommer från att det är något som handlar om normer och standarder, samt kriterier för vad som är bra och vad som är dåligt. Detta är något man kan applicera på ett ämne, som i detta fall på media, för att definiera olika förväntningar angående struktur, uppträdande och utförande av aktören i fråga⁹.

Sedan har vi också tittat åt utilitarismen, en nyttofilosofi skapades av den brittiske filosofen Jeremy Bentham på 1700-talet. Denna filosofi handlar om att man ska agera så att resultaten för alla inblandade blir så bra som möjliga. Inom utilitarismen skiljer man på handlingar som är rätta respektive orätta. Att en handling är rätt innebär inte att den bör utföras, snarare är det

---

⁷ Thompson, op. cit., s. 281-282

⁸ Ibid., s. 49

⁹ D. McQuail, *McQuail's Mass Communication Theory, Fifth edition*, Sage Publications Ltd., London, 2005, s. 186

tillåtet att utföra den. Att en handling är obligatorisk innebär att den bör utföras, och det är vår moraliska plikt att utföra den, vi har alltså inte rätt att avstå från att utföra den. En handling är rätt endast om det inte finns något alternativ som skulle inneburet bättre resultat för de inblandade, men en handling är endast obligatorisk om den är bättre än alla andra alternativ¹⁰.

Både utilitarismen och den normativa etiken kan appliceras på många områden, men angående ämnet media beskriver Denis McQuail det på så sätt att normativa teorier handlar om vad media borde göra i samhället, istället för vad de faktiskt gör. McQuail fortsätter med att säga att normativ teori är subjektivt och att det bara finns begränsade överenskommelser mellan de olika perspektiven, troligast angående sådant som media inte borde göra, och inte om vad de borde göra. Detta kan till exempel handla om att ett krav är att de inte ska tillfoga någon skada, exempelvis genom att publicera uppgifter om en enskild individ som kan skada eller misskreditera denne¹¹. Detta krav kan även ses utifrån ett utilitaristiskt synsätt, med tanken att skapa största möjliga lycka för så många som möjligt. Även om det inte är medias uppgift att göra ett samhälle ”lyckligt”, får medier ofta använda sig av ett konsekvenstänkande för att inte skapa alltför allvarliga följder.

De normativa teorierna inkluderar både perspektiv inifrån och utifrån media men huvudsakligen utifrån, vilket innebär att det handlar om vad andra tycker om medierna.¹²

Detta innebär alltså att den normativa teorin inom media täcker både internt valda syften och krav utifrån angående hur mediet ska uppföra sig, i form av mediernas egna pressetiska regler och samhällets krav och förväntningar utifrån.

Enligt McQuail finns det flera aktörer som kan sägas ha makt över medierna och påverka hur de ska se ut och uppföra sig i samhället. Dessa är, till exempel, ett samhälles politiska institutioner, den stora allmänheten, eller mäktiga individer eller organisationer. Alla dessa grupper berörs av medierna, och kan även ha inflytande eller ställa krav på hur medier ska agera och var gränserna för dess handlingar går.¹³

Media har många aspekter och aktörer att ta hänsyn till i sitt arbete, och det är många som har en åsikt om medierna. Ett sätt att sammanfatta detta är när man menar att det finns ett “allmänt intresse” i hur media uppför sig och sköter sin uppgift i samhället. Med detta menas

---

¹⁰ T. Tännsjö, *Grundbok i normativ etik*, Thales, Stockholm, 2000, s. 24-26

¹¹ McQuail, op. cit., s. 186

¹² Ibid., s. 186

¹³ Ibid., s. 162-163

att uppgifterna media utför är både viktiga och nödvändiga i ett nutida samhälle, och det finns ett intresse i att dessa uppgifter sköts på ett bra sätt. Man kan påstå att en bra medial rapportering och sanningsenliga nyhetskällor är av stor vikt för att ett samhälle ska fungera. Media är dock även ett professionellt yrkesområde, som har många egna riktlinjer och regler när det gäller vad enskilda journalister och tidningar ska skriva och publicera. Detta kallas ofta för pressetiska regler, eller spelregler, och handlar om att medier, trots lagstadgad tryckfrihet och yttrandefrihet, ändå har en begränsad frihet angående vad de får trycka eller sända. Dessa regler handlar bland annat om vad man får publicera, att ge korrekta nyheter, att respektera personlig integritet och att vara försiktig med hur man handskas med källor. Detta är alltså principer om professionellt uppträdande som är skapade av och upprätthålls av journalisterna själva. De etiska reglerna anses vara riktlinjer i journalisternas arbete, och är alltså därför en del av en normativ teori om hur journalister borde arbeta¹⁴, liksom att utilitarismen syns i de etiska reglerna utifrån sitt sätt att i största möjliga mån undvika allvarliga konsekvenser för de inblandade.¹⁵

Våra utgångspunkter i Thompsons idéer, den normativa teorin och utilitarismen är tre perspektiv som kan tyckas vara olika men som kombinerade skapar en bra bas att stå på. Thompsons teorier kan sägas vara en bas för hur samhälle och media hänger ihop, medan McQuails normativa teorier om hur media borde vara och vad de borde göra stämmer överens med utilitarismens tankar om att sträva efter det bästa resultatet på så sätt att de båda sistnämnda områdena handlar om vad som är bäst att göra. I vår fallstudie har vi utgått från detta, vad medier borde eller inte borde ha gjort i olika situationer.

3.1 Definition av etik

När vi i denna uppsats använder oss av termen etik syftar vi på regler för hur man bör agera i olika situationer, i detta fall när det gäller media och journalistik. Det finns många former av etik, men den vi nu utgår från är Torbjörn Tännsjö's definition av ordet. Denna definition går ut på att man för att komma fram till en lösning vid ett problem bör söka sig till korrekta etiska principer och sedan applicera dem på det aktuella problemet. Detta sker enligt följande modell:

- (1) Etisk princip
- (2) Redovisning av relevanta fakta
- (3) Praktisk slutsats

---

¹⁴ McQuail, op. cit., s. 173

¹⁵ Tännsjö, op. cit., s. 24

Lösningen på problemet nås alltså genom att tillämpa de etiska principerna (1) på uppgifterna/informationen för det specifika problemet (2), vilket resulterar i den praktiska slutsatsen (3) och därmed ger ett resultat angående hur man på ett etiskt sätt bör agera i situationen.¹⁶

Vår definition av denna modell för att komma till en slutsats om hur man löser ett etiskt problem blir alltså att den etiska principen baseras på utilitarismen och redovisningen av fakta är det aktuella journalistiska problemet. Utifrån detta framkommer sedan en slutsats om hur vi tycker att journalister och tidningar bör agera.

---

¹⁶ Tännsjö, op. cit., s. 13

4. Metod

Vi har med denna uppsats för mening att genomföra en kvalitativ fallstudie som omfattar fyra fall; Joy Rahman, Watergate-skandalen, Bill Clinton samt News of the World-skandalen.

Sharan B. Merriam förklarar i sin bok *Fallstudien som forskningsmetod* att en fallstudie är en undersökning av en särskild företeelse¹⁷ – i vårt fall journalisters etiska regler. Dessa tänker vi betrakta genom de fyra fall som nämnts ovan. Merriam förklarar Cronbachs teorier om tolkning i kontext så att man, genom att fokusera på i en företeelse i dess omgivande miljö, strävar att (i detta samspel) belysa kännetecknen som är typiska för företeelsen ifråga.¹⁸

Merriam citerar Sanders och skriver att ”fallstudiemetoden hjälper oss dels att förstå de processer som ingår i olika händelser, projekt och program och dels att upptäcka de kontextegenskaper som kan belysa en viss undersökningsenhet.”¹⁹ Just därför har vi valt att genomföra en kvalitativ fallstudie – vi vill undersöka journalisternas etiska regler och tillämpningen av dem.

Vidare skriver Merriam att kvalitativa fallstudier besitter fyra olika grundegenskaper, de är nämligen partikularistiska, deskriptiva, heuristiska samt induktiva. En partikularistisk fallstudie fokuserar på en viss företeelse och en deskriptiv fallstudie innebär att beskrivningen av det man studerat är tät (eller ”thick”). Vi kommer naturligtvis att sträva efter att vår beskrivning och undersökning av journalisters etiska regler ska vara så omfattande som möjligt. En heuristisk fallstudie syftar till att förbättra läsarens förståelse av företeelsen ifråga, vilket ju även vi strävar efter med denna undersökning. Den induktiva fallstudien grundar sig på just induktiva resonemang.²⁰ Att ett resonemang är induktivt innebär att man utifrån empiriska erfarenheter fastslår en sannolik slutsats, vilket är en av anledningarna till att vi valt att undersöka fyra fall och inte endast ett. I dessa fall hoppas vi kunna urskilja åtminstone några likartade mönster och därigenom nå en slutsats.

Under arbetet med datainsamlingen har vi inspirerats av ”grounded theory”. Dock är denna teori komplex, varför vi enbart valt att nyttja delar av den. I Alan Brymans bok *Samhällsvetenskapliga metoder* finns en sammanfattning av grounded theory som vi utgått ifrån. Vi börjar med att formulera frågeställningarna, vad det är som vi vill undersöka, och

---

¹⁷ S. Merriam, *Fallstudien som forskningsmetod*, Studentlitteratur, Lund, 1994, s. 24

¹⁸ Ibid., s. 25

¹⁹ Ibid., s. 45

²⁰ Ibid., s. 25-28

kommer sedan göra ett teoretiskt urval.²¹ Det teoretiska urvalet innebär att man samlar ihop så mycket information som möjligt om fallet ifråga, detta kan anses vara klart när man upplever att man nått en teoretisk mättnad. Teoretisk mättnad innebär att ingen ny eller relevant information längre tillkommer om en särskild kategori.²² Man skulle kunna säga att beskrivningen blivit tät, som Merriam beskriver att en deskriptiv fallstudie ska vara. För att förklara vad en kategori är kan man säga att en kategori är ett begrepp som används för att representera en företeelse i verkligheten. Ett begrepp kan i sin tur beskrivas som en benämning på urskiljbara företeelser. En kategori kan rymma flera begrepp med gemensamma drag och ligger således på en högre grad av generalisering än begreppen.²³ Innan man når den teoretiska mättnad som beskrivs ovan måste materialet genomgå en kodning, vilket innebär att den insamlade informationen bryts ner, studeras, jämförs och kategoriseras. I denna process uppkommer begrepp som senare klassificeras och formuleras om till kategorier.²⁴ Det är nu vi bör kunna skönja de mönster som så småningom leder fram till våra slutsatser.

Detta sätt att tillämpa kodning benämns även ”öppen kodning”.²⁵ Kodningen kommer att pågå samtidigt som datainsamlingen för att vi ska kunna stämma av och identifiera vilka kategorier som kan urskiljas. Efter detta kan vi sedan utöka eller snäva in det teoretiska urvalet efter behov. Vi anser att detta kan berika undersökningen och göra den mer innehållsrik.

I uppsatsen kommer vi först att ge en bakgrund till fallen: vad som hände, när, hur och så vidare. Sedan kommer vi att sönderdela fallen ifråga ytterligare under fyra rubriker; ”Inventering av etiska problem”, ”Hur behandlas den personliga integriteten?”, ”Hur löd reaktionerna från allmänheten och annan media?” samt ”Efterdyningar och resultat”. Under ”Inventering av etiska problem” vill vi undersöka vilka etiska problem som främst journalisterna i fallet ställts inför eftersom det är just journalisterna och deras etik vi vill undersöka med denna uppsats. Nästa rubrik, ”Hur behandlas den personliga integriteten?”, kommer att behandla hur journalister kan kränka eller skydda någon i sin yrkesroll. Även detta har med journalisters yrkesetik att göra. ”Hur löd reaktionerna från allmänheten och annan media” vill vi undersöka för att granska en eventuell växelverkan mellan samhället och journalisten (även om annan media också kan tycka till om en specifik journalists arbete).

---

²¹ A. Bryman, *Samhällsvetenskapliga metoder*, 2., [rev.] uppl., Liber, Malmö, 2011, s. 517

²² Ibid., s. 394-395

²³ Ibid., s. 517

²⁴ Ibid., s. 514

²⁵ Ibid., s. 514

Under rubriken ”Efterdyningar och resultat” vill vi ta reda på vad som hände med fallen sedan för att se om de eventuella reaktionerna från allmänheten och annan media ledde till någon förändring. Vi vill helt enkelt undersöka om det är möjligt att skapa en ihållande förändring och påverka media/journalister/samhället genom att tycka till.

5. Pressetiska regler

”Nyheter ska vara i överensstämmelse med sanningen på det att hans majestäts undersåtar inte ska bli oroade av lögnar och bedrägliga rapporter:”

- Kunglig engelsk proklamation från 1680.²⁶

Svenska Journalistförbundet instiftade år 1965 en allmän yrkeskodex som alla journalister förväntades efterfölja. Syftet med dessa regler var att ”ge den enskilde journalisten bestämda normer och riktlinjer i yrkesutövandet”. 1968 tillkom regler som berörde journalisternas förhållande till sina källor. År 1974 ersattes dessa regler av de så kallade ”publicitetsreglerna” samt ”yrkesreglerna”. Reglerna mot textreklam formades 1976 och ersattes 2006 av riktlinjerna mot textreklam. När man väljer att bli medlem i Svenska Journalistförbundet väljer man också att acceptera de yrkesetiska reglerna samt åtar sig att följa dem.²⁷ Även om man bryter mot dem och inte är med i Svenska Journalistförbundet kan man ändå riskera åtal. I denna text ska vi närmare granska publicitetsreglerna samt yrkesreglerna då dessa är mest relevanta för vår undersökning om journalisters användning och följande av dem.

5.1 Publicitetsregler

Publicitetsreglerna är sjutton stycken till antalet och behandlar just publiceringen av journalistiskt material, text och bilder. I dessa regler behandlas vikten av att man återger nyheterna på ett korrekt sätt, bland annat ska man vara källkritisk och inte använda bilder på ett missvisande sätt. Man påbjuder en ”korrekt och allsidig nyhetsförmedling”. Detta innebär även att man ska redogöra för båda sidor av ett fall. Personer som blivit kritiserade eller anmälda ska ges en ärlig chans att förklara sig. Man skall anse personen vara oskyldig tills något annat bevisats. Även problemet med namnpublicering behandlas, man skall noga överväga konsekvenserna av en namnpublicering som kan skada människor och bör avstå från en sådan om det inte ligger i allmänhetens intresse att namnet publiceras. Hela ansvaret för en sådan publicering ligger på den som återger materialet, det vill säga journalisten själv. Om man väljer att inte ge ut namn får man inte heller publicera uppgifter som kan göra en eventuell identifiering möjlig.

Den personliga integriteten ska också respekteras, bland annat ska man alltid visa brottsoffer största möjliga hänsyn. Man skall noga överväga publicitet som kan kränka privatlivets helgd och bör avstå från sådan publicering om inte ”ett uppenbart allmänintresse kräver offentlig

---

²⁶ Svenska journalistförbundet, senast tillgång 2012-04-15,
http://www.sjf.se/portal/page?_pageid=53,38441&_dad=portal&_schema=PORTAL

²⁷ Ibid.

belysning”. I de fall man vill anmäla en överträdelse av dessa regler ska man vända sig till Allmänhetens Pressombudsman (PO) som bland annat nås via Pressens Opinionsnämnd.²⁸

5.2 Yrkesregler

Yrkesreglerna är till antalet tolv och behandlar journalistens yrkesroll. Som journalist får man inte ta emot mutor eller använda presskortet i syfte att skaffa sig förmåner. Opublicerade nyheter får ej heller nyttjas för egen förmån. Som journalist ska man inte tvingas skriva emot sin övertygelse eller acceptera förnedrande uppdrag. Man ska även stå på sig och inte ge efter för påtryckningar med avsikt att förhindra en eventuell publicering.²⁹

Upphovsrätten ska beaktas vad gäller bild/text och ljud. Som journalist är det även viktigt att man visar särskild hänsyn mot ovana intervjupersoner och även när man ska ta bilder vid till exempel olyckor. Intervjupersonerna har även rätt att på förhand få veta hur och var deras uttalanden kommer att återges. Förfalskning av bilder eller intervjuer anses naturligtvis inte vara acceptabelt, enligt de yrkesetiska reglerna. Överträdelse av yrkesreglerna kan anmälas till Journalistförbundets Yrkesetiska Nämnd (YEN).³⁰

---

²⁸ Svenska journalistförbundet, senast tillgång 2012-04-15,
http://www.sjf.se/portal/page?_pageid=53,38441&_dad=portal&_schema=PORTAL

²⁹ Ibid.

³⁰ Ibid.

6. Tidigare forskning

Mediaområdet och kanske framför allt dess etik har länge varit omdebatterat i olika former, och det finns därmed många olika resultat och en stor mängd tidigare forskning att tillgå. Ekström och Nohrstedt ställer sig frågor om hur nyhetsjournalistiken ser ut i praktiken, och beskriver hur arbetet kan se ut på svenska nyhetsredaktioner och för den enskilde journalisten. Deras studie på området belyser hur journalister hanterar det ständiga problemet med att förena de journalistiska idealen med verkligheten i sina rapporteringar. I sitt arbete kommer de fram till att det finns stora gap mellan de journalistiska idealen och hur verkligheten egentligen ser ut, och att det är ofta idealen inte uppfylls. Detta gäller till exempel journalisters arbete när det gäller att sätta in skeenden i större sammanhang och att vara en självständig kritiker i sitt arbete. Enligt Ekström och Nohrstedt är journalisten ofta begränsad i sitt yrkesområde, och tvingas rätta sig efter de mallar som utvecklats inom den aktuella organisationen. Däremot är den journalistiska etiken töjbar, och det går att anpassa sitt arbete till den specifika situationen. I praktiken görs det alltså dagligen etiska ställningstaganden som handlar om potentiella etiska problem, men som ofta hanteras på ett rutinmässigt sätt. Det stora problemet är enligt författarna att det inom området finns starka mekanismer som motverkar möjligheterna till att kritiskt reflektera över etiska problem som uppkommer i arbetet.³¹

Susanne Wigorts Yngvessons studie undersöker hur pass verklighetsanknuten den moderna svenska journalistiken är. Författaren menar att det tidigare inte funnits någon fungerande modell för yrkesetiken, och lägger i sin analys fram en ny modell för detta ändamål. Det diskuteras bland annat att det finns många ideal för journalisten, och att det finns en relativt homogen uppfattning om vilka ideal som bör eftersträvas. De ideal som författaren menar att journalister betonar är de som handlar om en god moral inom journalistiken, såsom arbetsmetoder och moraliska värderingar. Dessa kan dock vara svårkombinerade, och till exempel opartiskheten kan få ge vika för empatin när det gäller en artikel. Författaren menar att detta sannolikt beror på att idealen inte är fristående från praktiken, och att varje enskilt fall kräver sitt ställningstagande. Det är upp till reportern att dra slutsatser om vad denne anser är viktigast.³²

---

³¹ M. Ekström & S.A. Nohrstedt, *Journalistikens etiska problem*, Rabén Prisma, Stockholm, 1996, s 88

³² S. Wigorts Yngvesson, *Den moraliska journalisten – En analys av yrkesetik, ideal och dygder*, Uppsala Universitet, Uppsala, 2006, s. 160-161.

Ulrika Andersson diskuterar i sin avhandling hur journalister håller sig till sin publik, och hur de ser på publiken i relation till det journalistiska uppdraget. Författaren går också in på ämnet hur journalister enligt forskning håller sig till de ideal som finns inom yrkesområdet, och menar att synen på hur det journalistiska arbetet bör bedrivas delas av många i dagens samhälle. Detsamma gäller vilken roll professionen har i samhället samt hur de verksamma ska förhålla sig till bland annat källor, publik och ägare.³³

---

³³ U. Andersson *Journalister och deras publik – Förhållningssätt bland svenska journalister*, JMG, Göteborg, 2009, s 76.

7. Joy Rahman – Oskyldigt dömd för mord

7.1 Bakgrund

Det har blivit söndagen den 23 maj år 1993. 72-åriga Märta Pettersson öppnar inte sin dörr till lägenheten i Sättra när hemtjänsten ringer på. Den anställda på hemtjänsten blir orolig, ringer kvinnans son och tillsammans går de in i lägenheten. De hittar Märta Pettersson död i klädkammaren, indränkt i tändvätska och strypt med en remsa väggbonadstejp. Mördaren har försökt att bränna upp hennes kropp men elden dog av syrebrist eftersom dörren till klädkammaren var stängd. Hon har innan detta strypts med så kallad väggbonadstejp. Motivet kan ha varit pengar. Pettersson förvarade, enligt hennes son, 20-30 000 kronor hemma och båda plånböckerna var tomma. Hon låste alltid dörren och den var inte uppbruten, vilket innebär att den som mördat henne haft nyckel eller varit någon hon litade på. I klädkammaren hittades även en plastpåse och en prislapp som kunde spåras till en närbutik som låg i Skärholmen, en station bort med tunnelbanan. Prislappen hade suttit på någon av de flaskor T-gul som såldes i affären och efter mycket möda lyckades man få fram att två flaskor T-gul sålts under fredagen. Kunden bakom hade köpt fyra paket kaffe. Polisen vill ha tag i denna kund för informationens skull. Kanske var det samma kund som köpt T-gul och kaffe fast på olika kvitton? Eller mindes kunden personen framför? Kunden tog kontakt med polisen. Hans namn var Joy Rahman och i april året därpå åtalas han för mordet på Märta Pettersson.³⁴

Rahmans arbetsgivare säger att han gick 40 minuter tidigare från jobbet den dagen då Märta Pettersson mördades. Om detta stämmer brister hans alibi, vilket innebär att han skulle ha kunnat befinna sig i offrets lägenhet. Märta Pettersson ströps dessutom med en bit väggbonadstejp som kan ha kommit från en julbonad hos en pensionär som Rahman vårdade. Under rättegången fungerar inte ljudsystemet så teknikern som undersökt tejp kan inte intervjuas. Några dagar efter rättegången kommer domen och Joy Rahman döms till livstid. Han överklagar då till hovrätten men blir återigen dömd till livstid. Högsta Domstolen vägrar att ta upp fallet eftersom tingsrätten och hovrätten kommit fram till samma domslut. Rahman hamnar nu på Kumlaanstalten. På anstalten upptäcker fängelseprästen och de övriga fångarna att Rahman inte alls stämmer in på gärningsmannaprofilen. Bland annat beskriver medfångnen Johan Darwich Joy Rahman som ”en fredsälskande hippie” eller en ”inburad kattunge”. Även fängelseprästen tvivlar på Rahmans förmåga att döda en annan människa, han har under flera

---

³⁴ Sveriges radio, senast tillgång 2012-02-15, sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=2519&artikel=862676

år haft som jobb att tala med fångar och bör på grund av sina erfarenheter kunna skilja en skyldig fånge från en oskyldig. Johan Darwich nämner att han känner det på folk han möter, det är något i blicken. Fängelseprästen skriver ett långt brev till Joys Rahmans advokat angående detta. En av Rahmans medfångar, Darwich, ska besökas av reportern Dick Sundevall och berättar vid besöket för denne om Joys Rahmans fall och om att han är övertygad att denne är oskyldig. Sundevall blir med ens engagerad i fallet och producerar en TV-serie i tre avsnitt om just detta. Denna väcker sympati hos allmänheten och lärarinnan till Joys Rahmans barn startar en grupp som jobbar nästintill dygnet runt med att få honom fri. Advokaten Peter Althin arbetar frivilligt tillsammans med denna grupp. De begär resning av fallet i Högsta Domstolen men får avslag eftersom inga nya bevis framkommit. Joy Rahman flyttas nu till Hall, en anstalt som är placerad närmre hans familj. Efter avslaget mår han ännu sämre och får ofta besöka fängelsets psykakut. Fängelsepersonalen hittade dessutom en dödlig dos sömntabletter i Rahmans cell. Senare begär man återigen resning och den här gången bestämmer man sig för att pröva fallet igen. I april år 2002 blir Joy Rahman fri. Man kan inte bevisa att bandet kommer ifrån pensionärens väggbonad. Att han skulle ha gått 40 minuter tidigare från jobbet kan inte heller anses vara tillförlitlig information då uppgiftslämnaren visat sig ha alkoholproblem, vilket framkommer i en av Dick Sundevalls filmer. Dessutom har Joy Rahman ingen nyckel till offrets lägenhet. Man kan inte heller binda honom till varken platsen eller tändvätskan. Han får ett skadestånd på 10,7 miljoner trots att han begärt 25 miljoner. Någon ursäkt har han ännu inte fått.³⁵

7.2 Analys

7.2.1 Inventering av etiska problem

Ett av vittnena i rättegången lider av alkoholproblem och kan därför inte anses vara tillförlitlig. Då alkoholproblem inte nödvändigtvis är något som syns utantill är det svårt för åklagaren att bedöma vittnets tillförlitlighet tills detta uppdagas. I sin reportageserie tar Dick Sundevall reda på att vittnet ifråga har alkoholproblem. Man kan fråga sig om det verkligen är etiskt korrekt att som journalist på detta sätt granska människors privatliv på detta sätt samt offentliggöra deras alkoholmissbruk. Å andra sidan kan man också ifrågasätta om det är etiskt korrekt av vittnet ifråga att ljuga under ed, alkoholmissbrukare eller ej.

---

³⁵ Sveriges radio, senast tillgång 2012-02-15, sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=2519&artikel=862676

Journalisterna i tv och radio som rapporterar om fallet ifråga utgår ifrån att det som åklagaren säger är riktigt och skriver sina artiklar eller gör sina radioprogram med detta som utgångspunkt. Endast genom media får allmänheten kännedom om fallet, därför är journalisternas vinkling av fallet viktig. Efter Dick Sundevalls film börjar många tvivla på att Rahman verkligen är skyldig, möjligtvis även de journalister som tidigare rapporterat om fallet. Kanske ansåg de tidigare att han begått ett brutalt och vedervärdigt mord och drev hårt tesen att han var skyldig för att sedan ändra sig. Det kan hända att de då känner skuld för att ha förmedlat bilden av honom som skyldig mördare till sina läsare eller lyssnare.

Ett annat moraliskt problem, som dock inte rör journalisterna, är att Rahman döms på väldigt lösa grunder. Väggbonadstejpen är det enda som egentligen binder Joy Rahman till mordet på Märta Pettersson. När teknikern som undersökt denna remsa tejp skulle intervjuas i rätten blev det plötsligt teknikstrul och han kunde inte intervjuas. Man antyder att tejpens ursprung kan ha kommit ifrån pensionärens lägenhet men kanske inte. Tejpens ursprung kan inte med säkerhet fastslås - ändå faller livstidsdomen. Att döma någon utan att denne på ett riktigt sätt fått försvara sig kan inte anses vara etiskt korrekt. Rahman kan inte återgå till jobbet efter anklagelserna som riktats mot honom då han mår dåligt av dem. Detta leder till att han förlorar han pengar, särskilt eftersom inte heller Försäkringskassan vill ersätta honom.³⁶ Anklagelserna har förstört hans arbetsliv, särskilt eftersom det kan hända att misstankar finns kvar mot honom bland de gamla. Man kan föreställa sig att de som försatt honom i den här situationen åtminstone bör känna ett uns av skuld då anklagelserna visat sig svåra att bli helt och hållet kvitt.

7.2.2. Hur behandlas den personliga integriteten?

Att vara oskyldigt anklagad har mer eller mindre förstört Joy Rahmans liv. Han upplever att han inte kan återgå till sitt jobb på grund av anklagelserna som riktats mot honom, och tvivlar dessutom på att någon pensionär ens skulle vilja att han arbetade för dem.³⁷

Under sin fängelsevistelse befann han sig många gånger på fängelsets psykakut och försökte dessutom att begå självmord. Joy Rahman mådde definitivt inte bra i häktet under tiden han satt anklagad för mordet på Märta Pettersson. Detta visade sig även när han frikändes. Trots att han återförenats med sin fru och sina barn tror han inte längre att han kan bli en lycklig

---

³⁶ Sveriges radio, senast tillgång 2012-02-15, sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=2519&artikel=862676

³⁷ Ibid., senast tillgång 2012-02-15.

människa.³⁸ Anklagelserna och tiden i fängelset har brutit ner honom. Rahman själv förklarar att:

Jag var stolt över mitt arbete, glad över av att försörja familjen. Jag lämnade barnen på dagis och lekte med dem när de kom hem. Vi sparade deras barnbidrag till deras utbildning i framtiden. Jag hade allt jag behövde. Plötsligt blev jag frånröckt denna värld. Plötsligt var jag en kallblodig mördare.³⁹

Joy Rahmans personliga integritet har blivit kränkt med dessa anklagelsers hjälp. Anklagelserna och misstankarna står inte enbart journalisterna för utan även poliser, åklagare, jurister och vissa vittnen som haft med rättegången att göra. Då allmänheten följer fallet via medias rapportering kan misstankarna mot Joy Rahman ha kommit att, så småningom, riktas från samhället och allmänheten i stort. Därför är medias vinkling av fall otroligt viktig – människor bygger sina åsikter på den.

7.2.3 Hur löd reaktionerna från allmänheten och annan media?

Dock finns det även många som tror att Joy Rahman är oskyldig. Fängelseprästen Bengt-Göran Johansson lyssnar engagerat till vad Rahman har att berätta och finner hans historia trovärdig. Han förstår inte hur Joy Rahman skulle ha kunnat mörda någon. Då fängelseprästerna står i regelbunden kontakt med fångar borde Johansson veta vad han talar om. Han ringer till åklagaren och berättar att han inte möjligtvis kan tro att Rahman är skyldig till det brott han dömts för. Han ger dessutom en sammanfattning på nio sidor av alla dokument han fått tag i angående Joy Rahman och förklarar att det finns många frågetecken i bevisningen samt att han inte uppfattar Rahman som någon brottsling till dennes advokat. Även de andra fångarna på Kumla, särskilt Johan Darwich, tvivlar på att Rahman mördat Märta Pettersson. Rahman har inte ”det” i sig, som de andra fångarna har. Darwich själv är dömd för mord och kan inte påstå att Rahman har samma sorts personlighet som de andra kontakter han känner inom de kriminella kretsarna.⁴⁰

Efter att Joy Rahmans fru visat Dick Sundevalls filmer på barnens skola blir en av barnens lärare engagerad i fallet och börjar att, tillsammans med sin man, arbeta nästan dygnet runt med att få honom frikänd. Till en början var målet att uppmärksamma medierna på fallet men

---

³⁸ Sveriges radio, op. cit., senast tillgång 2012-02-15.

³⁹ A. Johansson, Aftonbladet, 2012-02-15, <http://www.aftonbladet.se/nyheter/0012/04/dokument.html>

⁴⁰ Sveriges radio, op. cit., senast tillgång 2012-02-15.

detta gick trögt. Kanske, tror läraren, beror det på ”dålig dramaturgi”, att fallet varken var spännande eller glamoröst nog för massmedia. Hon är av den uppfattningen att med media måste allting gå fort och menar att journalisterna inte har tid att utföra djupare granskningar av enskilda fall. Envist vägrar hon att ge upp om fallet och fortsätter att, tillsammans med sin man, Dick Sundevall, Peter Althin och Bengt-Göran Johansson, försöka få Joy Rahman frikänd. Dick Sundevalls filmer driver hårt tesen om Rahmans oskuld och väcker mycket empati hos allmänheten, vilket troligtvis spelat en avgörande roll i det slutliga beslutet om resning i Högsta Domstolen. Rahman har alltså dessa personer att tacka för att hans fall överhuvudtaget omprövades, vilket i sin tur ledde till att han blev frikänd.⁴¹ Om inte Sundevall gjort de där filmerna hade Joy Rahman kanske aldrig fått det stöd han fick från allmänheten. Risker är då att fallet aldrig omprövats och att han än idag skulle sitta i fängelse.

7.2.4 Efterdyningar och resultat

Joy Rahman är, såhär i efterhand, besviken på rättssystemet och ledsen att ha missat 8,5 år av sina barns uppväxt. Han förklarar även hur förhållandet till hans fru börjar falla och tvivlar på att han någonsin kan bli lycklig igen. Rahman anser inte att han är förmögen att arbeta, då han mår dåligt av anklagelserna som riktats mot honom. Dessutom, säger han, vilken pensionär vill att Joy Rahman ska arbeta hos dem? Dock anser Försäkringskassan att han är kapabel att arbeta, vilket i sin tur leder till att han inte får några pengar ifrån dem.⁴²

Vad gäller skadeståndet har han gett bort hälften av pengarna till välgörenhet samt köpt två bostäder till familjen.⁴³ Resten av pengarna har han använt till att grunda organisationen Joy Rahman Welfare Foundation i Bangladesh, hans hemland, som bland annat hjälper fattiga människor med mikrolån. År 2008 åtalades Rahman för anstiftan till mord på sin kassör i organisationen men friades år 2010. Misstankarna mot honom kvarstår dock.⁴⁴

Märta Petterssons verkliga mördare har aldrig gripits och fallet med den oskyldigt anklagade Joy Rahman är vida känt. Än idag har Rahman inte fått någon ursäkt trots att han själv säger att det skulle vara mer värt än de pengar han fått.⁴⁵

---

⁴¹ Sveriges radio, op. cit., senast tillgång 2012-02-15.

⁴² Ibid.

⁴³ Ibid.

⁴⁴ TT, Expressen, senast tillgång 2012-02-17, www.expressen.se/Nyheter/1.1848233/joy-rahman-fri-med-reseforbud

⁴⁵ S. Lindberg, Aftonbladet, senast tillgång 2012-02-17, <http://www.aftonbladet.se/nyheter/article2155679.ab>

8. News of the World – Olovlig avlyssning

8.1 Bakgrund

News of the World var en brittisk sensationstidning som publicerades i Storbritannien mellan 1843 och 2011.⁴⁶ Tidningen grundades i London av John Browne Bell, som senare sålde den vidare till Lascelles Carr år 1891. Den senaste ägaren blev sedan australisk-amerikanske tidningsmannen Rupert Murdoch, vars företag News Ltd. köpte den år 1969.⁴⁷

Orsaken till att tidningen till slut fick läggas ned var den stora avlyssningsskandal som växte sig större och större, och till slut blev för mycket för tidningens ägare och framför allt för allmänheten. Denna skandal handlade främst om hur tidningen för att få material till artiklar upprepade gånger hade hackat och avlyssnat telefoner till kändisar, personer i nära anslutning till den brittiska kungafamiljen, politiker och en mängd privatpersoner i Storbritannien. Förutom detta hade de även ägnat sig åt illegala handlingar såsom polismutor, samt att utöva ett olämpligt inflytande för att få möjlighet att publicera artiklar.

Ett av startskotten till härvans upplösande är när *News of the World* i november 2005 publicerar en artikel om en knäskada hos den brittiske Prins William, något som egentligen bara de närmaste skulle känna till. Detta leder till klagomål från hovets sida angående avlyssnade röstmeddelanden, vilket leder till en polisutredning.

I augusti 2006 arresteras två personer på tidningen och i anslutning till den för att ha använt sig av telefonhackning mot personer nära den brittiska kungafamiljen, och på det viset fått vetskap om privata angelägenheter. Dessa är Clive Goodman, kunglig reporter på *News of the World*, och Glenn Mulcaire, en privatdetektiv anställd av tidningen.⁴⁸

Goodman och Mulcaire döms i januari 2007 till fängelse på fyra respektive sex månader, och *News of the World*'s redaktör Andy Coulson, som säger sig ta det fulla ansvaret men att han inte vetat om något om några illegala aktiviteter, säger upp sig från sin post.⁴⁹ Han börjar några månader senare sitt nya jobb som det konservativa partiets kommunikationschef, anställd av premiärminister (vid tidpunkten oppositionsledare) David Cameron.

En intern undersökning genomförs på *News of the World*, och i mars uttalar sig en medhjälpare till företagets ägare Rupert Murdoch till en parlamentarisk kommitté om att ”en

---

⁴⁶ Nationalencyklopedin, senast tillgång 2011-11-23, <http://www.ne.se/lang/news-of-the-world>

⁴⁷ Historic Newspapers, senast tillgång 2012-02-07, <http://www.historic-newspapers.co.uk/Old-Newspapers/News-of-the-World>

⁴⁸ The Telegraph, senast tillgång 2012-02-08, <http://www.telegraph.co.uk/news/uknews/phone-hacking/8634176/Phone-hacking-timeline-of-a-scandal.html>

⁴⁹ Ibid.

rigorös intern undersökning” inte hittat några bevis på telefonhackning som en spridd arbetsmetod på tidningen.

I maj friar även Press Complaints Commission tidningen i en rapport om telefonhackning.⁵⁰

I juli 2009 publicerar tidningen The Guardian anklagelser om ytterligare avlyssningar på News of the World, riktat mot andra individers telefoner. De skriver även om att News of the World betalat en miljon pund till en fotbollsprofil och två andra personer, för att göra upp rättsfall som skulle ha namngett andra journalister i avlyssningsfall. News of the World kommenterar dessa påståenden som falska anklagelser.⁵¹

Våren 2011, i mars, rapporterar The Guardian att även en brittisk utgivare fått en miljon pund av News of the World för att lägga ner legala aktioner som kunde ha avslöjat fler reportrar som hackat telefoner.⁵²

Ett av de stora avslöjandena i hela skandalen, sker den 4 juli. Det framkommer att under våren 2002 hade en av tidningen anställd privatdetektiv hackat och avlyssnat röstbrevlådan på telefonen tillhörande en brittisk 13-årig flicka, som blivit kidnappad och mördad. Tidningen raderade även meddelanden i röstbrevlådan för att göra plats för nya, och på så sätt försvann eventuella bevis i utredningen. Aktiviteten på telefonen gav även polisen och flickans familj falskt hopp om att hon fortfarande var i livet.⁵³

Den 7 juli tillkännager News International ordförande och verkställande direktör James Murdoch, son till ägaren Rupert Murdoch, att News of the World läggs ned, efter 168 år i tryck. Datumet för sista numret blev den 10 juli 2011.⁵⁴

Det hela når även en politisk nivå, då premiärminister David Cameron den 8 juli meddelar att det ska genomföras en statlig utredning efter att polisundersökningen har avslutats.⁵⁵

Den 8 juli arresteras även förre redaktören Andy Coulson och förre kunglige reportern Clive Goodman, Coulson för hackningen och att ha betalt illegala betalningar till poliser och Goodman för misstankar om betalningar till poliser. (Detta är samme Goodman som år 2007 dömdes till fyra månaders fängelse för avlyssningen riktad mot den brittiska kungafamiljen och personer i deras närhet.)⁵⁶

---

⁵⁰ BBC, senast tillgång 2012-02-10, <http://www.bbc.co.uk/news/uk-14124020>

⁵¹ Ibid.

⁵² Ibid.

⁵³ The Telegraph, op. cit. senast tillgång 2012-02-08.

⁵⁴ BBC, op. cit. senast tillgång 2012-02-10.

⁵⁵ The Telegraph, op. cit. senast tillgång 2012-02-08.

⁵⁶ Global News, senast tillgång 212-02-14, <http://www.globalnews.ca/timeline/300237/story.html>

Skandalen har nu även nått till USA, där moderföretaget News Corporation har sitt högkvarter och flera företag inom olika medieområden. Den 14 juli ber amerikanska politiker FBI att undersöka om News Corporation har hackat röstbrevlådor till 9/11-offer, och det amerikanska Justitiedepartementet meddelar att man ska göra en undersökning om företaget brutit mot amerikanska antikorrupsionslagar.

Flera högt uppsatta medarbetare på tidningen frågas ut av polisen om telefonhackningen och anklagelserna om korrupcion. Arresteringarna av medarbetare, tidigare och nuvarande, i Storbritannien fortsätter. Den 17 juli arresteras Rebekah Brooks, som var tidningens redaktör innan Coulson.

I november rapporterar The Metropolitan Police att sammanlagt 5795 personer kan ha fått sina telefoner hackade av tidningen.⁵⁷

Efter att tidningen lagts ned har det framkommit ytterligare fall där det använts tvivelaktiga metoder och begåtts brott i det journalistiska arbetet. Till exempel stod det klart att man hackat telefoner till brittiska soldater dödade i Irak och Afghanistan samt deras familjer⁵⁸, och även offer från självmordsbombningarna i London den 7/7-2005.⁵⁹

I dokument släppta den 24 februari 2012 av domstolen, framkommer att journalister på News of the World under en femårsperiod 2 206 gånger bett privatdetektiven Glenn Mulcaire att hacka telefoner.⁶⁰

8.2 Analys

8.2.1 Inventering av etiska problem

Att tidningar ofta går till extrema åtgärder för ett scoop eller en bra story att skriva om har länge varit allmänt känt. Framför allt grundar sig detta synsätt i så kallade paparazzis, vars arbetsuppgift är att fotografera kända personer och sedan sälja bilderna till tidningar, vilket gör att dessa fotografer ofta går till extrema metoder för att få en bra bild. På samma sätt kan vissa tidningar betraktas som om de skriver vad som helst för att tjäna pengar och att de använder sig av etiskt tvivelaktiga metoder för att få tag i artikelmaterial som säljer många tidningar.

Tidningens etik kan alltså diskuteras, och journalistiken anklagas ofta för att vara ett arbetsområde där det råder en stor brist på just detta, samt att tidningar gör allt för att sälja sig själva. Arbetsetiken hos just *News of the World* kan absolut diskuteras, då de ägnat sig åt

---

⁵⁷ BBC, op. cit. senast tillgång 2012-02-10.

⁵⁸ The Royal British Legion, senast tillgång 2012-02-15, <http://www.britishlegion.org.uk>

⁵⁹ The Guardian, senast tillgång 2012-02-15, <http://www.guardian.co.uk/media/2011/sep/13/phone-hacking-disaster-victim-sues>

⁶⁰ BBC, op. cit. senast tillgång 2012-02-10.

aktiviteter som starkt inkräktar på privatlivet hos alla möjliga personer. Arbetssättet visar på en brist av respekt för den personliga integriteten, se mer om detta nedan.

En annan punkt värd att ta upp när det gäller moraliska brister på News of the World, är hur tidningen upprepade gånger efter rättsliga processer och överenskommelser har betalat ut stora pengasummor till personer vars telefoner de tidigare avlyssnat, för att på så sätt hindra att vetskapen om avlyssningen sprids i samhället. Kort sagt kan man summera detta med att tidningen betalade för offrens tystnad, för att allmänheten inte skulle höra något om de illegala aktiviteterna man ägnat sig åt.

Uppenbarligen var metoderna inte uppskattade hos vare sig privatpersoner, allmänheten, tidningens ledning eller landets styre, och arbetssättet och de kraftiga påföljande protesterna ledde som sagt till den drastiska åtgärden att lägga ned tidningen.

Hela denna historia är ett exempel på hur det har inkräktats på personers privatliv, och hur man gör det för att använda vad man fått reda på i kommersiella syften och för sin egen ekonomiska vinnings skull.

8.2.2 Hur behandlas den personliga integriteten?

På News of the World hanterades uppenbarligen ämnet integritet inte särskilt väl. I och med telefonavlyssningarna kan man säga att människors integritet inte togs på allvar eller respekterades över huvud taget, då en sådan aktion är ett kraftigt intrång på det privata livet, oavsett vem som faller offer för avlyssningen. Så länge tidningen fick material till att skriva sensationella artiklar, brydde de sig inte om vems privatliv de inkräktade på eller skadade. Frågan kan dock även vändas åt andra hållet, när andra medier rapporterar om precis allt som hänt kanske det är ett intrång i News of the Worlds och dess medarbetares privatliv och integritet. Medierna ska rapportera aktuella händelser till samhället, men att skriva för mycket om den konkurrerande tidningen kanske kan ses som en kränkning av denna. Detta gäller även när man skriver om medarbetarna och publicerar deras namn i sina artiklar, till exempel när man rapporterar att någon blivit arresterad och häktad. En teori kan vara att det anses vara mer tillåtet att namnge offentliga personer som har problem med rättvisan, än om det hade varit en ”vanlig Svensson”.

8.2.3 Hur löd reaktionerna från allmänheten och annan media?

En av de ledande orsakerna till att det fula spelet på News of the World till slut avslöjades var att en annan tidning, The Guardian, ihärdigt undersökte hela historien när andra avfärdade den som osannolik. Bit för bit rullades sanningen fram, och ett grävande arbete fick till slut den oetiska journalistiken på fall.

Reportern som ofta ges äran för att ha avslöjat det hela är den grävande journalisten Nick Davies, en frilansare som länge och ofta arbetat för The Guardian. Det var bland annat hans arbete som ledde till att skandalen avslöjades.

När allmänheten genom andra tidningar och medier fick reda på hur arbetsmetoderna på News of the World sett ut, följde en storm av ilska och protester. Både privatpersoner och företag visade sin ilska, och många av tidningens samarbetspartners drog sig också ur sitt samröre med den, med motiveringar om att de inte ville befatta sig med en sådan organisation.

8.2.4 Efterdyningar och resultat?

Avslöjandet av arbetsmetoderna på News of the World ledde som bekant till kraftiga åtgärder för den aktuella nyhetskällan, i form av tidningens nedläggande samt åtal av ett flertal nyckelpersoner i härvan. Men telefonhackningsskandalen fick större konsekvenser än så, även samhället drabbades hårt av den. En undersökning av Public Broadcasting Service (PBS), som baseras på intervjuer av brittiska och amerikanska vuxna och som genomfördes strax efter att skandalen avslöjats, visade att 58 procent av de tillfrågade brittena fått mindre tillit till tidningsindustrin efter skandalen, medan 51 procent sa att den reducerade deras tilltro till brittiska medier som helhet⁶¹.

---

⁶¹ YouGov, senast tillgång 2012-02-17, <http://labs.yougov.co.uk/news/2011/11/14/trust-media/>

9. Bill Clinton – Granskning av en politikers privatliv

9.1 Bakgrund

William Jefferson ”Bill” Clinton, född den 19 augusti 1946 i Hope, Arkansas⁶², är en amerikansk politiker tillhörande det demokratiska partiet. Han blev år 1993 USA:s president, ett ämbete han innehade fram till 2001.⁶³

Bill Clintons tid som sittande president kantades dock av skandaler, angående så skilda saker som hans förflutna ekonomiska beslut, hans politik och hans sexliv. Den skandal som kanske oftast förknippas med honom, är hans påstått utomäktenskapliga affär med Vita Huset-praktikanten Monica Lewinsky, som ägde rum under hans tid som statschef och som ledde till att han blev ställd inför riksrett för att han ljög under ed om att ha haft affären.⁶⁴ Han hade dock en förmåga att ständigt komma tillbaka efter skandalerna, något som gett honom smeknamnet ”The comeback kid”.⁶⁵

Redan innan tiden som president, när han innehade sin tidigare post som guvernör i Arkansas, kopplades Clintons namn dock till olika kvinnohistorier. Dessa skandaler blev allmänt kända senare när han väl var president, och ett av startskotten till Lewinskyepisoden var den så kallade Troopergateskandalen, ett namn som refererar till ”gate”-konstruktionen av smeknamn som varit populär sen Watergateskandalen på 1970-talet.

Troopergate är namnet på det avslöjande som startade med att några Arkansas State Troopers berättar att de arrangerat sexuella kontakter åt Bill Clinton under tiden han var guvernör i Arkansas.

Anklagelserna i Troopergate rapporteras för första gången i artikeln ”Living with the Clintons” av David Brock, i månadsmagasinet *the American Spectator* år 1994.⁶⁶ I texten nämns en kvinna vid namn Paula, vilket refererar till den Paula Jones som strax efteråt stämmer Clinton, en rättssak som ledde till avslöjandet om relationen med Monica Lewinsky. Artikeln leder till att Paula Jones i maj stämmer Clinton för sexuella trakasserier, vilka ska ha ägt rum på ett hotellrum år 1991, och kräver 700 000 dollar i skadestånd.⁶⁷

---

⁶² B. Clinton, *Mitt liv*, Albert Bonniers Förlag, 2004, s. 8

⁶³ Nationalencyklopedin, senast tillgång 2012-02-20, <http://www.ne.se/bill-clinton>

⁶⁴ R. Busby, *Defending the American Presidency : Clinton and the Lewinsky Scandal*, Palgrave Macmillan, Gordonsville, 2001, s. 46

⁶⁵ Ibid., sid 27

⁶⁶ D. Brock, ”Living with the Clintons”, *American Spectator*, 1994-01, vol. 27.

⁶⁷ Busby, op. cit., s. 47-48.

I juli 1995 kommer Monica Lewinsky till Vita Huset för att arbeta som praktikant. I november samma år får hon en tjänst, på kontoret för lagstiftningsfrågor. En hemlig affär bestående av flirtande och oralsex inleds med Bill Clinton.⁶⁸

Året därpå, i april, blir Monica Lewinsky förflyttad till Pentagon, då hennes överordnade anser att hon spenderat för mycket tid runt presidenten. Under hennes tid på Pentagon anförtrot hon sig angående affären åt sin kollega och vän Linda Tripp.⁶⁹

I början av 1997 når Jones-åtalet efter många turer USA:s högsta domstol. Efter synpunkter om huruvida en sittande president kan åtalas under sin ämbetsperiod, går rätten emot Clinton, och låter åtalet fortgå. Presidenten avfärdar Paula Jones historia men godkänner en vidare undersökning i fallet.⁷⁰

Linda Tripp börjar under hösten i hemlighet spela in samtalen med Lewinsky. Enligt Tripp gjorde hon detta för att skydda Lewinskys intressen, samt för att bevisa sin egen trovärdighet, då hon tidigare anklagat Clinton i liknande fall. Tripp gör även skrivna anteckningar, som senare blir beslagtagna av självständighetsrådet Kenneth Starr som utreder Lewinskyaffären.⁷¹

1998 börjar med att Lewinskyaffären blir känd för allmänheten och utvecklas till en medieskandal, när Lewinsky i januari ombeds lämna in en skriftlig edlig försäkran i Paula Jones-fallet om sitt förhållande med Clinton. I denna hon förnekar ett sexuellt förhållande.⁷²

Den 26 januari håller presidenten en presskonferens i Vita Huset, tillsammans med sin fru, där han förnekar affären, bland annat med de berömda orden ”I did not have sexual relations with that woman, miss Lewinsky”.⁷³

I juli får Lewinsky åtalsimmunitet i utbyte mot ett vittnesmål framför en jury angående förhållandet med Clinton. Hon lämnar även över en klänning med spermafläckar till Kenneth Starrs utredning.⁷⁴

Den 17 augusti erkänner Clinton för en jury att han haft ett ”olämpligt förhållande” med Lewinsky.⁷⁵

---

⁶⁸ Busby, op. cit., s. 52

⁶⁹ Ibid., s. 52-53

⁷⁰ Ibid., s. 48-49

⁷¹ Ibid., s. 53-54.

⁷² Ibid., s. 59-60.

⁷³ A. Morton, *Monica Lewinsky – Rakt på sak*, Forlaget ETT LibriArte, Oslo, 1999, s. 194.

⁷⁴ Busby, op. cit., s. 76.

⁷⁵ Clinton, op. cit., s. 888

I mitten av november uppnår Clinton en förlikning med Paula Jones och betalar ett skadestånd, men utan en bifogad ursäkt eftersom han menar att han inte är skyldig till anklagelserna.

Den 19 december ställs presidenten inför riksrett av USA:s representanthus angående anklagelser om mened och förhindrande av rättvisans gång.⁷⁶ Två av de fyra punkterna röstas vidare till Senaten.⁷⁷

Bill Clinton blir slutligen frikänd av senaten från riksrättsanklagelserna, den 12 februari 1999.⁷⁸

9.2 Analys

9.2.1 Inventering av etiska problem

Journalisternas arbetsuppgift att rapportera händelserna till allmänheten när det gäller Clintonfallet för med sig en del etiska frågor att ta ställning till innan publicering. Vad är relevant att skriva i tidningen? Skulle man i detta fall valt att fokusera på det som rör politikern och presidenten, eller är det rätt att även rapportera om privatpersonen Bill Clintons handlande? Detta blir ett etiskt problem för journalisten och ännu svårare blir det eftersom det politiska och det privata är så hopsvetsat i detta fall, presidentens lögn (politiken) handlade ju om otrohetsaffärerna (det privata). Om journalisten valt att inte skriva om det privata, hur skulle det då formuleras att presidenten hade ljugit? Fallet handlar om att presidenten har ljugit, varpå det kan argumenteras att allmänheten bör veta vad lögnerna handlade om. I ett sådant här fall blir också bevakningen av de inblandade personerna ett etiskt problem för journalisten och tidningen. Hur långt är det okej att gå i sin bevakning för att rapportera händelserna till allmänheten? Mer om behandlingen av den personliga integriteten under nästa analyspunkt.

Andra etiska tvivelaktigheter i detta fall kan för övrigt vara Clintons affärer med underordnad personal, Linda Tripps agerande för att svartmåla presidenten, och advokaternas krav på att få veta allt om Clintons sexliv.

9.2.2 Hur behandlas den personliga integriteten?

Angående integritet är medias linjer för gränsdragningar ofta mycket vaga och odefinierade. De kan även flyttas lite hur som och vara väldigt flexibla, integritet betyder helt enkelt olika

---

⁷⁶ Clinton, op. cit., s. 924

⁷⁷ Busby, op. cit., s. 156.

⁷⁸ Clinton, op. cit., s. 937

saker när det gäller olika personer att skriva om. Många är de fall där integritetshandlingen angående offentliga personer varit tveksam.

I den här historien kan till att börja med nämnas artikeln som ledde till Troopergateskandalen, David Brocks text i American Spectator år 1994. I den skriver Brock om hur personalen runt familjen Clinton beskriver dem. Bill beskrivs bland annat som självupptagen när kamerorna slås av, och som en man som gör allt för att på ett opassande sätt umgås med så många kvinnor som möjligt förutom sin fru, medan Hillary Clinton beskrivs som en osympatiskt, argsint och maktgalen ragata.

När Lewinskyskandalen sedan utvecklas finns det inte mycket till integritet över för Bill Clinton och Monica Lewinsky. Utredare kräver dem på detaljer angående affären, och media berättar för resten av världen om deras hemliga förhållande och vad de har gjort. Förutom att redovisa presidentens politiska arbete skrivs det spaltmeter om hans privatliv och hemligheter. Monica Lewinskys integritet blir även kränkt på så sätt att hon ovetandes blir inspelad på band när hon talar om sitt förhållande med Clinton. När hon söker råd och hjälp hos en vän används istället detta emot henne, och hon blir satt i en mycket stressande situation med en utredning och rättegång som hela samhället lyssnar på och har en åsikt om.

9.2.3 Hur löd reaktionerna från allmänheten och annan media?

Från och med att Bill Clintons förhållande med Monica Lewinsky avslöjades i början av 1998 var pressen en aktiv del av historien. Kanske framför allt tidningarna spred detaljer om händelserna till allmänheten, och historien var uppmärksammas långt utanför USA:s gränser. Medierna reagerade starkt, och det var många som rapporterade om alla möjliga detaljer angående affären och de rättsliga processerna som följde. Än idag är det till exempel inte speciellt svårt att hitta artiklar, krönikor och exakta tidslinjer om händelsernas lopp. Både medier och allmänhet hade ofta en åsikt, och ämnet cirkulerade flitigt i olika sorters redogörelser och diskussioner.

Även om själva otroheten inte var orsaken till Bill Clintons riksriättsåtal, var den en stor orsak till att medier och allmänheten riktade så mycket fokus mot honom. När det sedan kom fram att presidenten ljugit och eventuellt även manipulerat andra att göra så, blev det än mer framförda åsikter och diskussioner i medier och samhälle. Många rapporterade om att förtroendet för presidenten sjunkit efter att sanningen kommit fram.

9.2.4 Efterdyningar och resultat?

Det har gått fjorton år sedan affären blev till en medieskandal som skakade den politiska världen och hotade att avsätta en av världens mäktigaste män. Fortfarande är det dock inte ovanligt att minnas Bill Clintons otrohet lika väl som det politiska arbete han har utfört.

”The comeback kid” klarade sig ur händelserna med blotta förskräckelsen. Han tvingades inte lämna sitt ämbete, utan återvände till att styra landet och ägna sig åt politiken. Kanske glöms skandalen inte bort, men han har i alla fall i någon mån kunnat lägga det bakom sig och gå vidare med sin karriär efter att han lämnat Vita Huset och presidentposten.

Detta har kanske inte varit lika lätt för Monica Lewinsky. Då hon inte är en lika välkänd person som Bill Clinton, är det lätt hänt att det många som än idag minns henne främst för är att hon hade en relation med USA:s president.

10. Watergate – Den politiska skandalen

10.1 Bakgrund

På morgonen den sjuttonde juli 1972 greps fem män i kontorskomplexet Watergate med avlyssningsutrustning på sig. De hade gjort inbrott i demokraternas högkvarter. En av männen var James McCord, som tidigare arbetat för CIA. Två reportrar på Washington Post, Bob Woodward och Carl Bernstein åtog sig att bevaka fallet. Snart ringde en av tidningens nattpolisreportrar till Woodward och berättade att det i männens adressböcker fanns anteckningar som löd ”W.H”, ”W.House” och ”E. Howard Hunt”. Morgonen därefter ringde Woodward till Hunt men hans sekreterare lät meddela att han inte var inne. Kanske kunde han anträffas hos Charles Colson (Nixons rådgivare) eller på en PR-firma i Washington, ”Robert R. Mullen & Co.”, där han arbetade som skribent. Flera telefonsamtal senare nådde Woodward Hunt som kommenterade hela situationen med ett ”Good God!” och slängde på telefonluren.⁷⁹ Nu började ryktena gå om att det var republikanerna som låg bakom inbrottet i demokraternas högkvarter. Särskilt riktades misstankarna mot CRP, ”the Committee to Re-elect the President”.

CRP hade en stor budget och man började så småningom kunna spåra pengarna till inbrottstjuvarna.⁸⁰ CRP hade alltså betalat inbrottstjuvarna för att montera avlyssningsutrustning i demokraternas högkvarter.⁸¹ Woodward och Bernstein hade fått tag i en av CRP:s senaste utgiftsredovisningar som även innehöll namnen på alla anställda. Bernstein kände igen ett av namnen på listan och beslöt att bjuda kvinnan i fråga på lunch. Bokförelskan, kallade de henne, och hon blev en viktig uppgiftslämnare åt dem vad gällde pengarna och vart de tog vägen.⁸² Även Hugh Sloan (CRP:s f.d. kassör) blev en viktig källa.⁸³ Ytterligare en viktig källa var ”Deep Throat” som lämnade bakgrundsinformation till Woodward. Han bekräftade det de redan visste och pekade dem i rätt riktning.⁸⁴

---

⁷⁹ C. Bernstein, B. Woodward, *Och alla presidentens män*, Rabén & Sjögren, Stockholm, 1974, s. 11-23.

⁸⁰ *Ibid.*, s. 39-40.

⁸¹ *Ibid.*, s. 68.

⁸² *Ibid.*, s. 57-65.

⁸³ *Ibid.*, s. 75-80.

⁸⁴ J. O'Connor, Vanity Fair, senast tillgång 2012-03-02, <http://www.vanityfair.com/politics/features/2005/07/deepthroat200507>

Den sjunde november 1972 blev Richard Nixon omvald trots dessa händelser.⁸⁵

1973 avslöjades, tack vare bl.a. Washington Post, vilka centralt placerade personer i Vita Huset som legat bakom inbrottet i Watergate. H.R. Haldeman, John Ehrlichmann samt John Dean avgick eller sparkades för sin respektive inblandning i Watergateskandalen. Nu började man ifrågasätta Nixon själv. Om hans närmsta män var inblandade, vilken var hans egen kännedom om detta inbrott? Samma år framkom även att det förekom avlyssning i Vita Huset samt på flera andra ställen. Åklagaren Archibald Cox krävde att Nixon skulle ge honom dessa band men Nixon vägrade. Detta upprörde Nixon så till den grad att han bad justitieministern att avskeda Cox, vilket denne vägrade och istället avgick själv. Även justitiekanslern avgick. Till slut avskedade den tillförordnade justitieministern Cox. Denna kedja av avgångar samt avskedanden titulerades av pressen ”Saturday Night Massacre”.⁸⁶

Nixon tappade trovärdighet och man ville nu ställa honom inför riksrett. Nixon tillsatte en ny åklagare men vägrade fortfarande att lämna ut banden. Istället lämnade han utskrifter av dem. De var inte kompletta, vilket Washington Post rapporterade.⁸⁷ Högsta domstolen beslutade i juli 1974 att Nixon var tvungen att lämna ut banden, vilket han mycket motvilligt gjorde. På ett band, ”the smoking gun tape”, fanns en inspelad konversation mellan Nixon och Haldeman där man diskuterade hur Watergateaffären skulle mörkläggas.⁸⁸ Den åttonde augusti 1974 valde Richard Nixon att avgå.⁸⁹

---

⁸⁵ The White House, senast tillgång 2012-03-02,

<http://www.whitehouse.gov/about/presidents/richardnixon>

⁸⁶ Watergate.info, senast tillgång 2012-03-02, <http://watergate.info/chronology/brief.shtml>

⁸⁷ C. Bernstein, B. Woodward, *Den hemlige mannen: berättelsen om Watergates Deep Throat*, Bonnier fakta, Stockholm, 2005, s. 90.

⁸⁸ Watergate.info, senast tillgång 2012-03-02, http://watergate.info/tapes/72-06-23_smoking-gun.shtml

⁸⁹ The White House, op. cit. senast tillgång 2012-03-02.

10.2 Analys

10.2.1 Inventering av etiska problem

Carl Bernstein och Bob Woodward, journalisterna på Washington Post, brottas ständigt med olika moraliska och etiska problem. Några beskrivs under nästföljande fråga. Bernstein och Woodward vet att det finns människor som har vetskap om Watergate. Majoriteten av dessa vill inte berätta vad de vet av rädsla att råka illa ut. Dessa människor antyder att de vet, bekräftar vagt det journalisterna redan vet eller uppmanar dem att söka vidare för mer information. Samtidigt som de vet att den här skandalen sträcker sig längre än till dem själva är de rädda om sina jobb och familjer och väljer därför att inte hjälpa till. Kanske är vissa lojala mot presidenten och avslöjar därför inte något. Journalisterna pressar dem så långt de kan och använder sig av alla möjliga tricks för att få dem att berätta. Vid ett tillfälle ska Bernstein ha lurat sig in i bokföreläsarens lägenhet genom att be om en cigarett och sedan själv ta en ur ett paket på ett bord i närheten av dörren. Sedan bad han om en kopp kaffe och drack den långsamt.⁹⁰ Hon är en viktig källa för dem men vågar inte uttala hela namn. För att få information om Colson ringde Bernstein upp en kvinna inne i Vita Huset som Colson en gång sällskapat med i hopp om att hon skulle kunna bistå honom med några viktiga upplysningar om Colson och hans arbete.⁹¹ Andra etiska problem rörande integritet nämns under nästa fråga. Må hända drivs journalisterna av att en slags plikt känsla gentemot det amerikanska folket eller en nyfikenhet som är större de etiska problem de stöter på.

Woodward har en insiderekälla som kallas för ”Deep Throat”. Denne förser radarparet med djup bakgrundsinformation och vill inte ens bli citerad som hemlig källa. Han bara bekräftar de uppgifter Woodward och Bernstein redan införskaffat samt pekar dem lite diskret i rätt riktning. År 2005 tillkännagavs för första gången att ”Deep Throat” i själva verket var Mark Felt, då biträdande chef inom FBI⁹². Man kan tänka sig att Felt stött på många moraliska dilemman då han försåg Woodward med information. Precis som andra människor som visste mer än vad de ville ge sken av måste han ha varit rädd att bli påkommen och kanske till och med förlora jobbet. Samtidigt tänker man sig att han borde känt en viss lojalitet gentemot sin arbetsplats och dåvarande direktören för FBI och att det då skulle finnas en motvilja att avslöja information. Så var inte fallet. Mark Felt kände lojalitet gentemot direktören, J. Edgar Hoover, FBI:s mest legendariske chef som ledde byrån fram tills han dog år 1972. Felt

---

⁹⁰ C. Bernstein, B. Woodward, *Och alla presidentens män*, op. cit., s. 58-65.

⁹¹ Ibid., s. 27-28.

⁹² Vanity Fair, op. cit. senast tillgång 2012-03-02.

uppskattade aldrig den tillförordnande direktören, L. Patrick Gray, som arbetade på ett sätt som skilde sig väldigt mycket från Hoovers arbetsmetoder. Felt ville i själva verket bli direktör för FBI men detta skedde aldrig.⁹³ Felt kom inte heller överens med nästa tillförordnade direktör, William Ruckelshaus.⁹⁴

För Felt fanns inga lojalitetsproblem. Han gillade inte sina chefer och hade en törn i sidan till Nixon som nekat honom att bli direktör för FBI. Snarare, kan tyckas, har han skäl att vara illojal och läcka information. Även om Felt inte kände lojalitet gentemot FBI kände han kanske ett slags lojalitet mot sitt land – att för dem berätta vad som egentligen pågick i Vita Huset. Felt hade dessutom känt Woodward en längre tid, kanske kände han ett slags lojalitet gentemot honom också?⁹⁵ Rimligtvis slets han mellan rädslan att förlora jobbet och lojaliteten han kände för sitt land. Eller avskyn inför de tillförordnande direktörerna och Nixon.

CIA ville sätta stopp för FBI:s undersökningar av Watergate-skandalen. Varför fick aldrig FBI-agenterna veta men i efterhand visade det sig att det var en order från Richard Nixon själv. Vissa agenter var tveksamma till att följa upp fallet men de flesta ansåg att det inte var rätt väg att gå.⁹⁶ Undersökningarna fortsatte. Woodward och Bernstein låg alltid FBI hack i häl och ibland något litet steg framför. Det hände att FBI-agenter ifrågasatte varför man inte redan fått fram den information som Woodward och Bernstein hade. Hur ska man förklara att två unga reportrar på Washington Post visste mer om Watergate-skandalen än vad FBI gjorde?⁹⁷ Därför var man tvungen att driva på undersökningarna. Även här är människor iblandade. Tjänstemän på FBI som även de var rädda om sina jobb och lojala presidenten. Samtidigt borde de ha känt ett slags ansvar gentemot det amerikanska folket – har inte de rätt att veta vad deras folkvalde president egentligen tar sig till?

10.2.2 Hur behandlas den personliga integriteten?

Källskydd tillämpas så strikt det går och inga källor nämns vid namn. Den hemligaste källan är också den skyddas allra mest. Bara ett fåtal människor förutom Woodward, Bernstein och redaktören för Washington Post känner det verkliga namnet på ”Deep Throat”. Efter upplösningen på Watergate-skandalen fortsatte Woodward att skydda Mark Felt. Detta har i

---

⁹³ C. Bernstein, B. Woodward, *Den hemlige mannen: berättelsen om Watergates Deep Throat*, op. cit., s. 45-46.

⁹⁴ Ibid., sid. 87.

⁹⁵ Ibid., s. 19-25.

⁹⁶ Ibid., s. 159-160.

⁹⁷ C. Bernstein, B. Woodward, *Och alla presidentens män*, op. cit., s. 166.

sin tur givit honom flera viktiga källor, han bevisade således att han var pålitlig.⁹⁸ Först 2005 avslöjades vem som varit ”Deep Throat”. Felts familj valde att, tillsammans med en jurist, skriva en artikel och publicera den i tidskriften *Vanity Fair*.⁹⁹ Woodward var mycket noga med att inte själv avslöja något utan ville att avslöjandet skulle komma ifrån Felt själv, detta som ett bevis på att han inte själv röjer sina källor. Trots detta tyckte han naturligtvis att det amerikanska folket borde få veta vem ”Deep Throat” egentligen var.¹⁰⁰

Samtidigt som man är oerhört noggrann med att skydda sina källor anger man namnen på människor som är inblandade i skandalen. Detta leder till att de avskedas eller väljer att avgå från sina poster. Dessa högre tjänstemän är man inte särskilt mån om att skydda då man anser att de handlat fel. Ju mer av en offentlig person man är desto närmare granskning får man utstå och desto hårdare döms man när man handlar fel. I detta fall handlar det även om att man handlat fel gentemot det amerikanska folket och dolt vad den folkvalde presidenten egentligen tar sig för. Detta kan inte anses vara moraliskt korrekt samtidigt som inte heller journalisternas metoder kan anses vara moraliskt korrekta. Dock ska skandaler som denna inte döljas då presidenten tillsatts av folket, det vore lurendrejeri, därför är det bra att journalisterna gräver sanningen om vad som egentligen hände den sjuttonde juli 1974.

Vid ett tillfälle anger journalisternas källor felaktig information på grund av en rad missförstånd. Detta leder till att kollegorna ställer sig skeptiska till Woodward och Bernstein. I denna frustration uttrycker Woodward att han vill hänga ut källorna som angett felaktig information.¹⁰¹ Ska källskyddet verkligen gälla om källan ifråga ljuger? Efter en omröstning beslutar man att källorna inte ange källorna och ändå stå vid vad man skrivit fastän det visade sig vara felaktigt. Mer om detta under nästa fråga.

För att få reda på mer om de personer som figurerar i Watergateskandalen använder journalisterna sig av metoder som inte känns moraliskt korrekta, inte heller för journalisterna själva. Bernstein går till exempel igenom några telefonlistor och tänker att han skulle bli oerhörd kränkt om någon annan synade honom i sömmarna på detta vis.¹⁰² Bernstein ringer även upp en kvinna i Vita Huset som Colson tidigare sällskapat med i hopp om att få mer

---

⁹⁸ C. Bernstein, B. Woodward, *Den hemlige mannen: berättelsen om Watergates Deep Throat*, op. cit., s. 157.

⁹⁹ *Vanity Fair*, op. cit. senast tillgång 2012-03-02.

¹⁰⁰ C. Bernstein, B. Woodward, *Den hemlige mannen: berättelsen om Watergates Deep Throat*, op. cit., s. 129.

¹⁰¹ C. Bernstein, B. Woodward, *Och alla presidentens män*, op. cit., s. 181-182.

¹⁰² C. Bernstein, B. Woodward, *Och alla presidentens män*, op. cit., s. 32.

information om denne.¹⁰³ Det kan anses som moraliskt tvivelaktigt att söka information om en person genom någon som denne vid ett tidigare tillfälle sällskapat med. Under ovanstående fråga beskrivs hur Bernstein lurar sig in i en lägenhet. Journalisterna trodde nämligen att folk skulle vara mer beredda att tala om de inte befann sig på jobbet, att hemmet bidrog med ett slags trygghet som enklare kunde få dem att tala. Man besökte således ofta folk i deras hem i syfte att få dem att tala.¹⁰⁴ Woodward och Bernstein verkar arbeta efter metoden ”ändamålen helgar medlen”, vad de drivs av är svårt att säga. Kanske egen nyfikenhet, att göra karriär eller lojaliteten mot det amerikanska folket? Kanske alla tre aspekterna eller något helt annat. Bernstein uttrycker att han själv aldrig skulle vilja bli utsatt för liknande behandling men likväl undersöker han ändå privatpersoners telefonlistor.

10.2.3 Hur löd reaktionerna från allmänheten och annan media?

Efter missförståndet med källorna som beskrevs under föregående fråga kunde journalisternas chef valt att kasta dem åt hundarna. Han valde att inte göra det utan tog på sig deras skuld. ”We stand by our word”, skrev han i ett utlåtande. Efter samma misstag ägnade andra nyhetstidningar Vita Husets dementi mycket uppmärksamhet och de fick skarp kritik från Vita Husets presstalesman, Ron Ziegler.¹⁰⁵ Andra reportrar blev mycket skeptiska till Woodward och Bernstein och hela redaktionen befann sig under enorm press efter detta misstag.¹⁰⁶ Det kan tänkas att man var rädd att tidningen skulle tvingas lägga ned och reportrar och redaktörer skulle förlora sina jobb.

När de båda journalisterna först insåg att det började barka åt riksätten för Nixons del förstod de också att de aldrig skulle kunna nämna ordet ”riksrätt” på redaktionen. De var rädda att folk och kollegor skulle tro att det hela tiden varit deras mål.¹⁰⁷

Nixon erkände inte omedelbart sin inblandning i Watergateskandalen och försökte slingra sig undan åklagaren Archibald Cox krav på att lämna ut avlyssningsbanden. Detta ledde till två andra tjänstemäns avgång då de vägrade att vara del av ett sådant rättssystem. När det stod klart att Nixon förlorat sitt stöd i kongressen och med största säkerhet skulle bli fälld valde

---

¹⁰³ Ibid., s. 27-28.

¹⁰⁴ Ibid., s. 56.

¹⁰⁵ C. Bernstein, B. Woodward, *Och alla presidentens män*, op. cit., s. 175-182.

¹⁰⁶ Ibid., s. 179-182.

¹⁰⁷ C. Bernstein, B. Woodward, *Den hemlige mannen: berättelsen om Watergates Deep Throat*, op. cit., s. 191-192.

han istället att avgå.¹⁰⁸ Journalisternas rapportering ledde i slutändan till Nixons avgång då han inte längre kunde försvara vad han gjort.

Under tiden har Washington Post tack vare Woodward och Bernstein bland annat vunnit Pulitzerpriset 1973 för sin rapportering om Watergate-skandalen.¹⁰⁹ Pulitzerpriset är ett av de mest prestigefyllda pris man kan tilldelas och just detta kan anses vara ett tecken på bra, grävande journalistik från Woodward och Bernsteins sida.

10.2.4 Efterdyningar och resultat?

När Richard Nixon avgick 1974 ersattes han av Gerald Ford som också benådade honom.¹¹⁰ Nixon kunde alltså inte straffas för sina handlingar beträffande Watergate-skandalen. Många tjänstemän förlorade sina jobb eller valde att avgå för att det var det moraliskt rätta för dem. Vissa av dem dömdes till fängelsestraff. Man kan tänka sig att det amerikanska folkets tillit till presidentämbetet fick sig en rejäl törn.

”Deep Throats” riktiga namn blev känt först 2005 när hans familj, i samråd med en jurist, publicerade en artikel i tidskriften Vanity Fair.¹¹¹ Att Woodward inte avslöjade honom har gett honom fler hemliga källor. Han bevisade sin pålitlighet.¹¹² Mark Felt nekade länge till att han var ”Deep Throat”, mest av rädsla att bli sedd som en förrädare. När hans barn och barnbarn väl fick reda på att han var den mytomspunne ”Deep Throat” blev de oerhört stolta över honom och tyckte att han var en nationalhjälte.¹¹³

Själva skandalen är idag väldigt känd, det har skrivits ett otal böcker om den och även filmer har producerats.¹¹⁴ Watergateskandalen har blivit ett slags måttstock för skandaler världen över. Politiska skandaler tituleras efter Watergateskandalen ofta med suffixet ”-gate” i slutet.¹¹⁵

---

¹⁰⁸ Watergate.info, senast tillgång 2012-03-02, <http://watergate.info/nixon/resignation-speech.shtml>

¹⁰⁹ The Pulitzer Prizes, senast tillgång 2012-03-02, <http://www.pulitzer.org/bycat/Public+Service>

¹¹⁰ Watergate.info, senast tillgång 2012-03-02, <http://watergate.info/ford/pardon.shtml>

¹¹¹ Vanity Fair, op. cit. senast tillgång 2012-03-02.

¹¹² C. Bernstein, B. Woodward, *Den hemlige mannen: berättelsen om Watergates Deep Throat*, op. cit., s. 157.

¹¹³ C. Bernstein, B. Woodward, *Den hemlige mannen: berättelsen om Watergates Deep Throat*, op. cit., s. 176-177.

¹¹⁴ Watergate.info, senast tillgång 2012-03-02, <http://watergate.info/books/>

¹¹⁵ Watergate.info, senast tillgång 2012-03-02, <http://watergate.info/aftermath/>

11. Analys och diskussion

Vi har valt att dela in denna analys i de fyra underrubriker vi har diskuterat i de enskilda fallen, för att göra analysen mer lättöverskådlig. I analysen diskuterar vi utifrån Thompsons idéer, McQuails normativa teorier, samt den utilitaristiska etiken. Därefter återkopplar vi till uppsatsens frågeställningar för att komma fram till studiens slutsatser.

11.1 Inventering av etiska problem

Dessa fyra fallstudier har alla sina problem och händelser som ger en hel del att tänka på när det kommer till etik. Något som är gemensamt för händelserna är när det kommer till lögn och tveksamheter, i alla fallen visade det sig i utredningen vara svårt att få fram vad som egentligen hänt. Det är politiker som inte berättar sanningen om sina aktiviteter, journalister med tveksamma arbetsmetoder, och vittnen som ljuger.

Med basen i Thompsons tankar om relationen mellan samhället och media kan det sägas att de fyra fallen visar att journalister verkligen har makt att påverka samhället i en stor utsträckning. Media har möjlighet att både hjälpa och stjälpa, och en enskild journalist kan spela en avgörande roll i ett stort eller litet skeende. I Watergate-fallet ledde till exempel journalisternas arbete till att USA:s president tvingades avgå, medan reporterns arbete i Rahman-fallet ledde till att en oskyldig man till slut blev frigiven.

Angående McQuails normativa teorier, tillämpade på medier och journalistik, har det i de studerade fallen uppstått många situationer angående vad medierna borde och inte borde ha gjort. Enligt denna referensram kan det argumenteras hur News of the World inte borde ha avlyssnat telefoner, och hur medierna tidigare borde ha ifrågasatt och granskat Joy Rahmans dom i rättegången.

När det gäller journalisternas etik finns det i de olika fallen olika grader av etiska problem att förhålla sig till. I Watergate hade de två framträdande journalisterna en aktiv roll i skandalens avslöjande, men för att få reda på sina fakta använde de vissa metoder som kanske var en aning tvivelaktiga. Dock kan det talas för att allmänheten behövde veta vad som pågick, vilket är ett argument som stödjer den utilitaristiska etiken om bästa resultat för så många som möjligt. I Bill Clintons fall kan det däremot sägas att många journalister gått för djupt in i händelserna, och för allmänheten berättat saker om presidentens privatliv som var kränkande för honom som individ.

Enligt de svenska pressetiska reglerna ska en journalist inte skriva för utförligt om granskningar av en person, men att göra detta blir mer acceptabelt om det anses ligga i

allmänhetens intresse. Att det skrevs så pass ingående om händelserna i Watergate kan legitimeras med att presidenten som politiker är folkvald och därför bör allmänheten få vetskap om hans moraliska tvivelaktigheter i arbetet, medan Bill Clintons aktiviteter i det privata livet inte är något som allmänheten behöver veta om. Dock ledde hans privata kvinnoaffärer till att hans trovärdighet som president sjönk genom hans lögn och försök till ett förhindrande av utredningen, vilket är något allmänheten bör känna till.

11.2 Hur behandlas den personliga integriteten?

Liksom när det gäller etiken finns det i samtliga av dessa fall punkter där det brister i hanteringen av den personliga integriteten. Det är avlyssningar av politiska motståndare och privatpersoner, och medier som hänger ut och berättar privata detaljer om människors privatliv eller skapar en allmän bild av skyldighet innan det bevisats. Både offentliga och icke-offentliga personer får se sina privatliv hängas ut i medierna till allmän beskådan, vilket är en kränkning av det personliga och av integriteten.

Den personliga integriteten kan även kopplas till Thompsons åsikter om den journalistiska makten gentemot samhället. När det gäller integriteten kan en skribent helt enkelt ganska fritt välja i vilken grad man ska offentliggöra enskilda personer och deras förhållanden i privatlivet.

Angående McQuails normativa teoretiska ram kan det, efter applicering på integritetsämnet, sägas att tidningar och andra medier bör ta hänsyn till privatliv och personlig integritet, men att de inte alltid gör det. Att tidningar får in klagomål om att personer kränkts på detta område är något man ofta kan höra om i dagens mediasamhälle. Det finns alltså mycket att säga om vad tidningar borde och inte borde göra när det kommer till människors integritet.

De utilitaristiska åsikterna om största möjliga lycka handlar här om det negativa i att få sitt privatliv offentligt granskat, och att detta ska drabba så få som möjligt. Detta åtföljs till exempel definitivt inte i fallet News of the World där journalisterna snarare agerar tvärtom. Där var reaktionen att arbetet var förkastligt, medan det i granskningen i fallet Watergate nu anses ha varit nödvändigt att rapportera om händelserna för att ge befolkningen vetskap om vad deras demokratiskt valda ledare ägnat sig åt.

Även enligt de pressetiska reglerna bör respekt visas för den personliga integriteten. I dessa mediernas spelregler står det bland annat att publicitet som kan kränka privatlivets helgd noggrant ska övervägas och att den bör undvikas om inte ett uppenbart allmänintresse kräver en offentlig belysning. När dessa frågor belyses blir det som nämnts ett moraliskt problem, att kränka någons privatliv är något tidningar enligt reglerna bör akta sig för.

I fallen Clinton och News of the World är det både offentliga och icke-offentliga personer som blir kränkta utifrån detta synsätt, personer både avlyssnas och får sina enskilda angelägenheter publicerade i tidningar. Flera punkter i dessa publiceringar handlar om sådant som det kanske borde ha iakttagits noggrannare och mer respektfulla övervägningar om. När det gäller Joy Rahman handlar det om skrivelser om en handling med bristfällig bevisning, vilket leder till att läsare felaktigt får en bild av individen som brottsling. Angående Watergate-fallet kan tillvägagångssättet att prompt intervju sina källor i deras privata hem utan förvarning ses som en arbetsmetod värd att diskutera.

11.3 Hur löd reaktionerna från allmänheten och annan media?

De fyra utvalda fallen i denna studie fick alla under sin tid till mycket uppmärksamhet i medier och ute i samhället. Tidningarna berättade för allmänheten vad som hänt, med många detaljer och perspektiv, och reaktionerna lät inte vänta på sig. När det till exempel gäller de politiska skandalerna, de om Watergate och Bill Clinton, ledde deras handlingar till ifrågasättande och ett sjunkande förtroende, även om orsakerna till att de försökte mörklägga sina förehavanden skiljer sig ganska mycket.

Thompsons tankar om att mottagarna, alltså allmänheten, inte är passiva utan själva väljer att tolka det budskap som media förmedlar innebär att de därför kan bilda sig en egen uppfattning om de aktuella händelserna. Den ”medierade världsigheten” ger mottagaren en chans att skapa sig egna uppfattningar och erfarenheter om ett fall trots att man inte själv varit på plats, och medierna påverkar allmänheten till reaktioner om ett ämne.

Med utgångspunkt i McQuails teoretiska ram är det i Joy Rahmans fall positivt att media upplyser om händelserna och tar upp fallet igen, att ta upp detta ämne kan definitivt sägas vara något som medier borde göra. Publiciteten låg i detta fall i en individs intresse för att få sitt namn rentvått, och även i rättssamhällets intresse för att skipa rättvisa. När det gäller News of the World var den allmänna åsikten att tidningen naturligtvis inte borde ha använt sig av sådana arbetsmetoder, och detta var något som allmänhet och andra medier kritiserade tidningen starkt för.

11.4 Efterdyningar och resultat

Att på något sätt vara inblandad i en händelse och antas ha tvivelaktig moral och tveksamma motiv kan om det uppmärksammas i medier få förödande konsekvenser för den inblandade, eller kanske tvärtom hjälpa personen att få upprättelse i tidigare förörrätter. Clintons och Nixons politiska karriärer fick sig några ordentliga törnar efter att sanningen kommit ut och News of the World tvingades tas ur produktion. Joy Rahman fick till slut upprättelse i

mordfallet, men innan dess trodde hela samhället att han var skyldig till brottet och flera år av hans liv gick åt till att sitta frihetsberövad på olika anstalter.

I Rahmans fall var det dock mycket tack vare journalistiken som hans ärende togs upp igen, genom att en reporter uppmärksammade honom och tog upp hans historia på tapeten igen. Media var alltså delaktiga till att ärendet prövades igen och den anklagade till slut kunde friges, något som troligtvis inte hade hänt om medierna inte hade rapporterat om händelsen och därmed väckt frågor och aktioner i samhället.

Precis som i Thompsons teorier kan vi utifrån detta alltså dra slutsatser om att media och tidningar har möjlighet att både hjälpa och stjälpa, beroende på från vilket håll man ser en aktuell händelse. I och med rapporteringen om Watergate hjälpte media allmänheten att få vetskap om sin presidents förehavanden och kunna protestera mot dem, medan rapporteringen för Nixon innebar allvarliga konsekvenser för karriären. Samma sak med News of the World, tack vare medierna fick allmänheten en inblick i de omoraliska aktiviteterna och kunde agera utifrån det, medan det för den aktuella tidningen ledde till drastiska åtgärder och ett abrupt avslut i verksamheten.

Den teoretiska ramens punkter angående vad medier borde och inte borde göra, kan alltså definieras utifrån vad som är relevant och viktigt för samhället att få vetskap om. Detta speglas även i Sveriges pressetiska regler, i den punkt som anger att man bör vara försiktig med att publicera känsligt material om det inte ligger i allmänhetens intresse att få information om vad som har hänt. Att publicera en uppgift i en tidningsartikel kan alltså försvaras med att vetskapen om den är viktig för samhället i stort, även om publiceringen kan komma att skada en enskild individ.

Resultatet handlar utifrån utilitarismens läror om att ett skeende ska sluta så bra som möjligt för så många som möjligt. Det kan diskuteras huruvida alla våra utvalda fall slutade på bästa sätt för alla inblandade, det var definitivt några som drabbades av stora konsekvenser av händelserna, exempelvis Monica Lewinsky och många av Nixons tjänstemän. I det stora hela kan det dock sägas att historierna i slutändan har löst sig på ett bra sätt för samhället i stort, varpå man kan konstatera att utilitarismen på någorlunda bra sätt har efterföljts i praktiken.

11.5 Återkoppling till frågeställningar

Frågeställningarna i denna studie handlar om journalistikens etik och samverkan med samhället. I fallstudierna har vi behandlat frågorna utifrån journalistens roll, och i detta kapitel återknyter vi till frågeställningarna och besvarar dem mer ingående.

Frågeställningarna

- Vilka är de etiska riktlinjerna för en journalist? I vilka situationer (om någonsin) anses det vara relevant att frånga dessa etiska riktlinjer?
- Det finns en växelverkan mellan samhället och journalisten. Hur fungerar den utifrån de fall som granskas?

När vi gick in i arbetet med denna uppsats hade vi många funderingar och frågor angående journalisters arbete och den etik som finns i yrket. En del av våra frågor har vi hittat svar och slutsatser till, och vi har därmed fått en klarare bild om vad det journalistiska arbetet går ut på samt hur det behandlas i praktiken. Ämnet är dock så brett och nyanserat att det kan vara svårt att hitta exakta svar på rakt ställda frågor om vad som är rätt och fel då vad som anses vara rätt tillvägagångssätt eller perspektiv i ett fall kan få ödesdigra konsekvenser i ett annat. Liksom i andra delar av världen finns det i Sverige etiska regler om hur journalister bör agera i sin yrkesroll, uppsatta av Svenska Journalistförbundet under namnet ”Spelregler för press, radio och TV”. Dessa regler baseras bland annat på yttrandefriheten och tryckfrihetsförordningen, och är riktlinjer som beskriver hur journalister bör agera när det gäller yrket och publiceringen. Det är bland annat till dessa etiska regler journalister och redaktörer kan vända sig om det finns tveksamheter angående till exempel namn- och bildpublicering i en artikel. Punkterna i dokumentet är ett stöd i det journalistiska arbetet, som kan underlätta i frågor om vad som är rätt och fel.

Huruvida journalister följer dessa regler, det är en annan sak. Eftersom riktlinjerna ger ett stort utrymme för tolkning, till exempel i punkterna som handlar om att man får publicera detaljer om en individ om det finns ett allmänintresse för det, kan tveksamma publiceringsval ofta diskuteras och rättfärdigas. Om det publicerade materialet inte utgör ett regelrätt brott, såsom förtal eller kränkningar, kan det vara svårt att hävda att texten inte befann sig inom ramarna för vad som är tillåtet. Tidningar har alltså en stor frihet att skriva om individers privatliv, om de håller sig inom lagens ramar, och med argumentet om allmänhetens intresse kan de gå ganska långt i sina grävande undersökningar och publiceringar.

Med McQuails normativa teorier och utilitarismens lyckotänkande som bas kan det sägas att de etiska reglerna handlar mycket om att skydda människor, när det till exempel gäller publiceringsregler eller källskydd. Reglerna talar alltså om vad man som journalist bör och inte bör göra (normativa teorier), för att i slutändan skapa ett så bra resultat som möjligt (utilitarism).

Anledningar till att sedan gå runt eller bryta mot dessa regler kan vara för att påverka samhället och dess invånare på ett bra sätt, eller att medierna vill hjälpa en person som tidigare blivit orättvist behandlad. Att bryta mot de etiska reglerna kan göras lite enligt principen att ”ändamålen helgar medlen”. Exempel på denna princip är Watergate där journalisterna ville berätta för samhället om presidentens oetiska företaganden.

Det finns även tillfällen när det kan vara tveksamt om media ska rapportera om en händelse. Ett exempel på detta från våra fallstudier är fallet Bill Clinton, där det kan argumenteras för att presidentens äktenskapliga snedsprång hör till privatlivet och inte bör omskrivas i medierna. Det som var relevant för landet att få reda på i det fallet var inte att presidenten hade varit otrogen mot sin fru utan att han sedan under ed ljugit om det. Dock är det förståeligt att media även rapporterar om otroheterna när de skrivit om presidentens lögn, eftersom lögnerna handlade om just otroheten.

Att media arbetar i samhällets tjänst för att upplysa om aktuella händelser kan låta som ett fint syfte och säkert ofta stämmer överens med sanningen, men det kan också hävdas att medier arbetar mer för sin egen skull. De har tillåtelse att rapportera om känsliga ämnen, men kanske borde de ibland avstå av etiska skäl och hänsyn till just individens integritet. Det talas ofta om att vi lever i ett hårt och kallt samhälle, och kanske har även medierna blivit tuffare jämfört med vad de varit tidigare.

Utifrån Thompsons idéer om media och dess påverkan på samhället, samt våra lärdomar från denna studie, har vi skapat en enkel modell för hur Journalisten, Samhället och Privatpersonen förhåller sig till varandra i en växelverkan. Denna går ut på att Journalisten och Samhället båda påverkar varandra, liksom Samhället och Privatpersonen, men i förhållandet Journalisten – Privatpersonen är det idag mest Journalisten som står för påverkan. Privatpersonen har inte lika stor möjlighet att påverka medierna och journalisterna. Som Thompson säger har medierna makt, och de kan använda denna till att påverka omgivningen, men det är inte lika mycket som kan påverka medierna.

Dock är Privatpersonerna inte helt passiva, som mottagare tolkar de materialet media förmedlar till dem och kan använda denna information på vad sätt de finner lämpligt. Privatpersonens roll håller även på att röra sig mot större påverkansmöjligheter, i och med till exempel tillfällen att använda sig av kommentatorsfält och bloggar som en egen form av media.

Sammanfattningsvis kan vi efter denna studie konstatera att medierna definitivt är ett intressant område, som kanske har fått benämningen Tredje stadsmakten av en anledning. Uppgiften är att granska samhället och de andra stadsmakterna, ett arbete som ibland går bra och ibland kan ifrågasättas av just samhället.

Efter att ha arbetat med dessa frågor har vi fått en djupare kunskap om medierna som samhällsaktör. Vissa saker har förvånat oss och andra har bekräftat våra tidigare tankar, och våra åsikter om medierna har både förändrats och utvecklats under arbetets gång. Området är fortfarande intressant att undersöka, och vi hoppas att mediebildens i framtiden rör sig åt ett positivt håll där den seriösa journalisten arbetar för att påverka vardagen.

12. Källförteckning

- BBC, senast tillgång 2012-02-10. <http://www.bbc.co.uk/news/uk-14124020>
- Bernstein, C, Woodward, B *Den hemlige mannen: berättelsen om Watergates Deep Throat*. Bonnier fakta, Stockholm, 2005.
- Bernstein, C, Woodward, B, *Och alla presidentens män*. Rabén & Sjögren, Stockholm, 1974
- Brock, D "Living with the Clintons", *American Spectator*, 1994-01, vol. 27.
- Bryman, A *Samhällsvetenskapliga metoder*, 2., [rev.] uppl., Liber, Malmö, 2011.
- Busby, R *Defending the American Presidency: Clinton and the Lewinsky Scandal*. Palgrave Macmillan, Gordonsville, 2001.
- Clinton, B *Mitt liv*. Albert Bonniers Förlag, 2004.
- Global News, senast tillgång 2012-02-14.
<http://www.globalnews.ca/timeline/300237/story.html>
- Historic Newspapers, senast tillgång 2012-02-07. <http://www.historic-newspapers.co.uk/Old-Newspapers/News-of-the-World>
- Johansson, A, Aftonbladet, senast tillgång 2012-02-15.
<http://www.aftonbladet.se/nyheter/0012/04/dokument.html>
- Lindberg, S, Aftonbladet, senast tillgång 2012-02-17.
<http://www.aftonbladet.se/nyheter/article2155679.ab>
- McQuail, D *McQuail's Mass Communication Theory, Fifth edition*. Sage Publications Ltd., London, 2005.
- Merriam, S *Fallstudien som forskningsmetod*, Studentlitteratur, Lund, 1994.
- Morton, A *Monica Lewinsky – Rakt på sak*. Forlaget ETT LibriArte, Oslo, 1999.
- Nationalencyklopedin, senast tillgång 2012-02-20. <http://www.ne.se/bill-clinton>
- Nationalencyklopedin, 2011-11-23. <http://www.ne.se/lang/news-of-the-world>
- Notable Quotes, senast tillgång 2012-05-25
http://www.notable-quotes.com/l/lee_stan.html
- O'Connor, J, Vanity Fair, senast tillgång 2012-03-02.
<http://www.vanityfair.com/politics/features/2005/07/deepthroat200507>

- Svenska journalistförbundet, senast tillgång 2012-04-15.
http://www.sjf.se/portal/page?_pageid=53,38441&_dad=portal&_schema=PORTAL
- Sveriges radio, senast tillgång 2012- 02-15.
sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=2519&artikel=862676
- The Guardian, senast tillgång 2012-02-15.
<http://www.guardian.co.uk/media/2011/sep/13/phone-hacking-disaster-victim-sues>
- The Pulitzer Prizes, senast tillgång 2012-03-02.
<http://www.pulitzer.org/bycat/Public+Service>
- The Royal British Legion, senast tillgång 2012-02-15. <http://www.britishlegion.org.uk>
- The Telegraph, senast tillgång 2012-02-08.
<http://www.telegraph.co.uk/news/uknews/phone-hacking/8634176/Phone-hacking-timeline-of-a-scandal.html>
- The White House, senast tillgång 2012-03-02.
<http://www.whitehouse.gov/about/presidents/richardnixon>
- Thompson, J *Medierna och moderniteten*, Daidalos, Göteborg, 2001.
- TT, Expressen, senast tillgång 2012-02-17. www.expressen.se/Nyheter/1.1848233/joy-rahman-fri-med-reseforbud
- Tännsjö, T *Grundbok I normativ etik*, Thales, Stockholm, 2000.
- Watergate.info, senast tillgång 2012-03-02. <http://watergate.info/aftermath/>
- Watergate.info, senast tillgång 2012-03-02. <http://watergate.info/books/>
- Watergate.info, senast tillgång 2012-03-02. <http://watergate.info/chronology/brief.shtml>
- Watergate.info, senast tillgång 2012-03-02. <http://watergate.info/ford/pardon.shtml>
- Watergate.info, senast tillgång 2012-03-02. <http://watergate.info/nixon/resignation-speech.shtml>
- Watergate.info, senast tillgång 2012-03-02. http://watergate.info/tapes/72-06-23_smoking-gun.shtml
- YouGov, senast tillgång 2012-02-17. <http://labs.yougov.co.uk/news/2011/11/14/trust-media/>